

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A „Népművelő Társaság“ első szociálpolitikai tanfolyama.

Irta: dr. Ferenczi Imre.

A szociális problémák jegyében áll az egész világ. A XIX. századnak egyik legfontosabb tüneménye az, hogy felébredt a szociális lelkiismeret, teret foglalt az a meggyőződés, hogy a vagyontalan néposztályok anyagi és kulturális helyzetén első sorban a közhatalomnak kell segítenie. A XX. század nagy és nehéz feladata, hogy e felfogást gyakorlati szociálpolitikai intézményekkel valósítsa meg. Csak modern szociálpolitikával lehet a kapitalisztikus fejlődés folytán szétfagolt és egymással küzködő osztályok között az emberiség további fejlődése érdekében szükséges összeműködést állandóan fentartani és a jövőre fokozott mértékben biztosítani.

Hazánkban a mai napig nagy mértékben háttérbe szorították ezt a szociális irányzatot gazdasági elmaradottságunk és közjogi harcaink. Kevés szociális kérdés van, amely hazánkban a fel- és elismerés állapotából a komoly és becsületes reformok stádiumába érkezett el. Pedig a szociális inség hazánkban sem kisebb, mint a nyugati haladottabb nemzeteknél, az orvoslás szüksége nálunk sem kevésbé sürgető! Társadalmi és kulturális viszonyaink javulásának igen fontos feltétele az, hogy a gyakorlati szociálpolitika fogalmának, hasznának, történetének, céljainak és eszközeinek ismerete mentől szélesebb köröket hasson át. Fontos dolog a szociális világfelfogások harcában is tájékozódni. De mihelyt tér és alkalom nyílik majd arra, hogy a dolgozó néposztályok a maguk érdekeit is latba vessék abban az érdekharcban, amelyet politikának nevezünk, a gyakorlati szociálpolitikának kérdései nálunk is csakugy, mint a Nyugaton, egyszerre a közérdeklődés homlokterébe fognak nyomulni. Erre készülnünk kell, erre elő is kell készíteni! Ezen a téren találkoznak az összes modern szociális pártirányzatok és csak a haladási vágy mértéke különbözteti meg őket. A *népművelés* szociális feladatai szempontjából legfonto-

sabbnak tartjuk tehát azt, hogy a demokratikus és szociális néppolitikának ma és holnap megoldandó kenyérkérdéseit népszerűsítsük. Mentől felvilágosodottabb és erőteljesebb szociálpolitikai közvélemény fog nálunk kialakulni, mentől gyakorlatibb szellemben fognak az érdekelt néposztályok követeléseikkel fellépni, annál kevésbé lehet majd politikai egyenjogúsításuk, a szociális reform e legelső feltétele elől kitérni, annál kevésbé lehet majd a szociális mozgalmakat a doktrinárság vádjával elütni. Egészen más szociálpolitikát művel az az állam, ahol az a demokratikus államszervezetnek és a nemzet közmeggyőződésének eredője, mint ahol csak külső kényszernek vagy a nemzetközi presztizsnek hozott áldozat!

Mindazokat a közhatalmi és társadalmi rendszabályokat és intézményeket, amelyek abban a szellemben avatkoznak az osztályközi harcok, vagy egyes osztályok viszonyaiba, hogy az országnak mentől több szabad, egészséges és megelégedett polgára legyen, nevezzük tudvalevőleg szorosabb értelemben vett szociálpolitikának. A szociálpolitika tárgyköre a legutolsó félszázad alatt rendkívül kitágult. A legtöbb szociálpolitikai problémát a modern munkásosztály vetette fel és a mai napig ezek a problémák a leg sürgetőbbek, a legfontosabbak. Ma már a középosztály politikáját, a népjólétról, a közegészségügyről, az első rendű létfeltételekről való gondoskodást is túlnyomólag a szociálpolitika körébe utalják. A szociálpolitika anyaga annyira megdagadt, hogy alig lehet azt már a közgazdaságtannak egyes fejezetei alatt (munkáskérdés, jövedelemeloszlás) tárgyalni. Bőséges anyaga és sajátos szempontjai folytán a szociálpolitika önálló tudományszakká vált, amelynek egyes részei roppant gyorsan fejlődnek, úgy, hogy egész emberek nagy szaktudását igénylik.

A gyakorlati szociálpolitika ismertetésével hivatott szervezet hazánkban eddig önállóan még nem foglalkozott. A »Munkásügyi Szemlét« is csak két évvel ezelőtt indította meg a szociálpolitikának néhány lelkes hive. E szemle kizárólag a gyakorlati szociális és népjóléti politikának igyekszik irodalmi úton híveket szerezni. E szemle munkatársai körében merült föl először az az eszme, hogy tanfolyamok útján is terjeszteni kellene a gyakorlati szociálpolitika ismeretét. A Bárczy István polgármester vezetésével álló Népművelő Társasággal való együttműködés tette lehetővé, azt, hogy már a télen megtartható az első magyar szociálpolitikai tanfolyam. E tanfolyam programja a következő:

E tanfolyam programja a következő:

1912 január 22-én este 1 $\frac{1}{2}$:8 órakor: *Megnyitó beszéd*, tartja: Dr. Bárczy István, polgármester.

1912 január 22-én este 8–9-ig: 1. *Szociálpolitika*, előadja: Dr. Földes Béla, egyet. tanár, orsz. képviselő.

1912 január 24-én és 26-án 8–9-ig: 2. *Szociális magánjog*, előadja: Dr. Meszlény Arthur, egyet. m.-tanár, törvényszéki bíró.

1912 január 29-én és 31-én 8–9-ig: 3. *A munkaviszony*, előadja: Dr. Pap Dezső, min. osztálytanácsos.

1912 február 2-án és 5-én este 8–9-ig: 4. *Szociális bérpolitika*, előadja: Vágó József, kamarai s.-titkár.

1912 február 7-én és 9-én este 8–9-ig: 5. *Munkásvédelem*, előadja: Hlavács Kornél, min. titkár-bíró.

1912 február 12-én és 14-én este 8–9: 6. *Munkásbiztosítás*, előadja: Dr. Pap Géza, min. oszt.-tanácsos, bíró.

1912 február 16-án és 19-én este 8—9: 7. *Szociális egészségügy*, előadja: Dr. Stein Fülöp, szakorvos.

1912 február 21-én és 23-án este 8—9-ig: 8. *Munkásjóléti intézmények*, előadja: Szántó Menyhért, ministeri oszt.-tanácsos, a Társ. Múzeum igazgatója.

1912 február 26-án és 28-án este 8—9-ig: 9. *Munkanélküliség*, előadja: Dr. Ferenczi Imre, a sz.-főv. szociálpolitikai előadója.

1912 március 1-én és 4-én este 8—9-ig: 10. *Szociális büntetőjog*, előadja: dr. Lengyel Aurél, kir. aljárásbíró.

1912 március 6-án és 8-án este 8—9-ig: 11. *Szociális községi közigazgatás*, előadja: Dr. Harrer Ferenc, sz.-főv. tanácsnok.

1912 március 11-én és 13-án este 8—9-ig: 12. *Szociálpedagógia*, előadja: Dr. Wildner Ödön, sz.-főv. tanácsnok.

E tanfolyam az első kísérlet hazánkban arra nézve, hogy a nagyközönségnek a főbb szociálpolitikai intézményeket tudományos, de egyúttal közérthető előadások sorozatában mutassa be. Az előadások célja nem az, hogy kimerítő ismeretét nyújtsák az illető tárgy egész anyagának, hanem hogy a vezető eszméket és a legfőbb eszközöket további tanulmányokra képesítő formában domborítsák ki.

A 12 előadásból álló tanfolyam tandíja 5 korona, egyes előadás (2 óra) tandíja 50 fillér.* Az előadásokat a Mária Terézia-téri új tanító-továbbképző intézet dísztermében este 8—9 óra között tartják meg.

A Népművelő Társaság tanfolyamát a nagyközönség számára rendezi, de várakozása szerint a hallgatóság zöme tanítókból, tisztviselőkből, az egyetemi ifjúságból, munkaadókból és munkásokból fog kikerülni.

Mai műveltségünknek a szaktudás a legfontosabb része, de ez önmagában még nem elégséges. A művelt embert társadalmi állapotának tudata is kell, hogy áthassa; ismernie kell társadalmunk bajait és az azok orvoslására irányuló kísérleteket, mert e bajok hatása alól senki sem vonhatja ki magát. Első sorban a nép nevelőinek, a *tanítóknak* kell szociálpolitikai ismereteket szerezniök. A modern nevelésnek ezt az eszményét azonban csak az a tanító tudja igazán szolgálni, aki maga is ismeri a szociális mozgalom jelentőségét és gyakorlati kilátásait.

A Népművelő Társaság a főváros tanítósa mellett számít a közhivatalnokoknak, első sorban azonban azoknak az intézményeknek a *tisztviselőire*, amelyek maguk is a munkások ügyét hivatvák szolgálni: a munkásbiztosítással és munkásvédelemmel hivatásszerűen foglalkozók alkalmazottaira. De alig van közhivatalnoki pálya, amelyet ideálisan lehetne betölteni, ha a tisztviselőt minden intézkedésnél nem vezeti a szociális belátás. A szociálpolitika felsőbb oktatásunk tantervében még alig foglal teret. Nálunk is kifejlődött társadalompolitikai intézményeknek, például a munkásbiztosítás ügyének, alig van visszhangja az egyetem tantermeiben. Ilyen körülmények között az *egyetemi ifjúság* is haszonnal fogja látogatni e tanfolyamot. Rendkívül kívánatos az is, hogy a tanfolyamot a nagyközönség, nevezetesen a közvetlenül érintett *munkások, alkalmazottak, magántisztviselők* mentől nagyobb számban látogassák. A Népművelő Társaság kész-

* Az egész tanfolyamra szóló belépő-jegyeket a Rózsavölgyi és Tsa cégnél (IV., Kristóftér 3. sz.) és a Munkásügyi Szemle kiadóhivatalában (VII., Rózsa-utca 29. sz.) december 20-tól kezdve árúsítják. Egyes előadásokra jegyet az előadást megelőző órában a tanfolyam helyszínén lehet kapni.

séggel nyújt alkalmat *munkaadóinknak* is arra, hogy nagy elfoglaltságuk dacára kiegészíthessék üzleti ismereteik e fontos hiányát.

A tanfolyam programja mutatja azt a törekvést, hogy a szociálpolitikának legfejlettebb és legaktuálisabb kérdéseit felölelő rendszeres *oktatást* nyújtson. A programba ez első alkalommal a legszükségesebb tárgyakat vették fel, a későbbi tanfolyamok teendője lesz az elsőt kiegészíteni.

Az 1911. évi július hó 19-ikén kelt német-birodalmi biztosítási törvény.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta **dr. Stier-Somlo** egyetemi tanár (Bonn).

IX. A *pénztári alkalmazottak és tisztviselők* az eddigi jog szerint lényegileg magánjogi szerződések alapján nyertek a pénztáraknál alkalmazást. Ez az önkormányzat következménye volt. Most, nem alaptalanul, megszorították ezt. (349. és köv. §§.)

Szolgálati szabályzatot kell létesíteni a helyi, kerületi és ipartestületi pénztárak mindazon alkalmazottai részére, akik országos jog szerint nem állami vagy községi tisztviselők, vagy nem bírnak ezek jogaival és kötelességeivel. Azoknak a pénztári alkalmazottaknak alkalmaztatási és szolgálati viszonyaira, akik állami tisztviselők, vagy községi köteléki, vagy községi tisztviselők jellegével bírnak, azok a határozmányok irányadók, amelyek ilyenekre nézve általában érvényesek abban a szövetségi államban vagy a szövetségi államnak abban a részében, amelyhez a pénztári kerület tartozik. Ugyanez áll az olyan alkalmazottakra, akiket a törvény a megjelölt csoportokbeli tisztviselők jogaival és kötelességeivel ruházott fel. Oly alkalmazottakra nézve, akik csak próbaképen, átmeneti szolgálattétel céljából, vagy kiképeztetésük végett foglalkoznak, vagy akik a hivatalt mellékesen vagy fizetés nélkül látják el, a szolgálati szabályzat csak annyiban bír érvénnyel, amennyiben kifejezetten ekként rendelkezik. A *szolgálati szabályzatnak* ki kell terjednie: a) a betegsegélyző pénztárak ama fizetéses alkalmazottaira, akik *nem* állami vagy községi tisztviselők, b) akik országos jog szerint nincsenek ezeknek jogaival és kötelességeivel felruházva (351. §. 1. bekezdés, 359. §.). Ez a szolgálati szabályzat rendezi az alkalmazottak jogi és általános szolgálati viszonyait, különösen szakképzettségük igazolását, számukat, az alkalmazás módját, a felmondást vagy elbocsátást és a büntetések megállapítását. A szakképzettség nemcsak előirt iskolai képzettség igazolásával, hanem más módon is bizonyítható (352. §.).

A szolgálati szabályzat illetményszabályzatot is tartalmaz. Ennek keretében szabályozza azt is, hogy 1. mennyiben kelljen a munkában való véletlen akadályoztatás esetén a fizetést tovább is kiadni; 2. milyen időközökben kelljen korpótlékot fizetni; 3. milyen feltételekkel adassék nyugdíj és a hátramaradottak ellátása. Ez szabályozza továbbá, hogy mely feltételekkel legyen helye előléptetésnek (353. §.). Egyébként nyugdíjat *nem kell* feltétlenül biztosítani.

A szolgálati szabályzat megállapítása előtt az igazgatóság a teljeskorú alkalmazottakat meghallgatni tartozik. A szolgálati szabályzat tárgyában mind az igazgatóságban, mind a bizottságban külön határoznak a munkaadók és a biztosítottak.

A szolgálati szabályzat a biztosítási főhivatal jóváhagyása alá esik. Az igazgatóság köteles a biztosítási főhivatalnak és pedig a szavazati arány megjelölésével bejelenteni a szolgálati szabályzat ama határozmányait, ame-

lyekre nézve a két csoport az igazgatóságban vagy a bizottságban nem jutott megegyező megállapodásra. Ezek felett a határozmányok felett a biztosítási főhivatal dönt. A szolgálati szabályzat jóváhagyását egyébként csak akkor tagadhatja meg, ha erre fontos oka van; különösen, ha az alkalmazottak száma vagy fizetése feladataikhoz képest feltűnően aránytalan.

Ha a biztosítási főhivatal a jóváhagyást megtagadja, netáni panasz esetén a legfelsőbb közigazgatási hatóság határoz. Ugyanez áll a szolgálati szabályzat módosításaira nézve is (355. §.). Ha valamely pénztár szolgálati szabályzatát felhívás dacára sem mutatja be a megállapított határidőben, úgy ezt kötelező módon a biztosítási főhivatal állapítja meg. Ugyanez áll az elrendelt módosítások és kiegészítések tárgyában (356. §.).

A betegségélyző pénztári alkalmazottakat az igazgatóság alkalmazza. De csak azokat, akik a szolgálati szabályzat hatálya alatt állnak és csak akkor, ha mind a munkaadók, mind a biztosítottak csoportja külön-külön így határozott. Ha e csoportok nem jutnak egyetértésre, a határozat meghozatalát valamely más napra kell kitűzni. Ha pedig akkor sem jön létre a megegyezés, az alkalmazás határozattá válik, ha a jelenlevők több mint kétharmada arra szavaz; az ily határozat azonban a biztosítási hivatal jóváhagyása alá esik. E jóváhagyás csak oly tények alapján tagadható meg, amelyekből következtetés vonható arra, hogy a javaslatba hozott nélküli a szükséges megbízhatóságot, különösen szolgálati kötelességeinek pártatlan ellátása szempontjából, vagy ha képessége hiányzik.

Ha alkalmazási határozat nem jön létre, vagy a jóváhagyást végleg megtagadják, a biztosítási hivatal a pénztár költségére és visszavonhatólag alkalmazza az illető ügykör teendőinek ellátására szükséges személyeket. Ha az alkalmazottak egy éven át ellátták teendőiket, a biztosítási hivatal a biztosítási főhivatal jóváhagyásával, véglegesítheti őket, amennyiben időközben valamely más irányú érvényes alkalmaztatási határozatot nem hoztak. Az alkalmazottak helyzete némileg biztosítva van. Azokat, akik a szolgálati szabályzat alatt állnak, írásbeli szerződéssel kell alkalmazni. Az ilyen alkalmazottaknak való felmondást vagy elbocsátásukat rendszerint csak az igazgatóság mondhatja ki, a munkaadók és a biztosítottak egybevágó határozatával. Ha pedig ily határozat nem jön létre, az igazgatóság többségének határozatával és a biztosítási hivatal elnökének jóváhagyásával lehet azt kimondani; tíz évi alkalmaztatás után felmondás vagy elbocsátás csak fontos okokból történhetik. A pénztár felmondási jogára vonatkozó megállapodások nem hozhatják az alkalmazottat rosszabb helyzetbe, mint amilyenben megállapodás nélkül is a magánjog szerint volna. Nem szabad kizárni a felmondást vagy elbocsátást oly esetekre nézve, amelyekben arra fontos ok van. Pénzbüntetést csak egy hónapi szolgálati javadalom erejéig szabad megállapítani (354. §. 1—5. bekezdések). A szolgálati szabályzat alatt álló alkalmazottaknak szolgálati viszonyaikból származó vitás ügyeiben a biztosítási hivatal (Beschlussausschuss) dönt. Panasz esetén a biztosítási főhivatal végső fokon határoz (368. §. 1. bekezdés, 1. és 2. tételei). A hivatali visszaélés ellenében szolgál az a szabály, amely szerint azokat az alkalmazottakat, akik szolgálati állásukkal, vagy szolgálati ügyeikkel vallási vagy politikai célból visszaélnék, az igazgatóság elnöke megintja, ismétlés esetén pedig, nyilatkozatra való felhívásuk után, azonnal elbocsátja. Az elbocsátás a biztosítási hivatal elnökének jóváhagyásától függ. A szolgálati ügykörön kívül kifejtett vallási vagy politikai tevékenység, úgyszintén az egyesülési jog gyakorlása, amennyiben mindezek törvénybe nem ütköznek, nem korlátozhatók és magukban véve nem szolgálhatnak felmondás vagy elbocsátás indokául (354. §. 6. bekezdés). A pénztári szervek is tévútra juthatnak. Ezért köteles az elnök az igazgatóság vagy bizottság olyan határozatait, amelyek a szolgálati szabályzatba ütköznek, a felügyeleti hatósághoz intézendő panasz útján kifogásolni; a

panasznak felfüggesztő hatálya van. Ha valamely igazgatóság vagy ennek elnöke a fennforgó fontos ok dacára sem gyakorolja valamely alkalmazottal szemben a felmondás vagy elbocsátás jogát, a biztosítási hivatal arra szólíthatja. Az ily rendelkezés felett az igazgatóság panasz esetén a biztosítási főhivatal (Beschlusskammer) végérvényesen dönt. Ha a szolgálati szerződésnek valamely határozománya a szolgálati szabályzatba ütközik, úgy az semmis (357. §.). Minthogy az állami tisztviselői minőség a szociáldemokráciához való tartozással össze nem egyeztethető, a 359. §. különös jelentőséget nyer a pénztári igazgatással való visszaélés kérdésének tekintetéből is. Valamely helyi, kerületi vagy ipartestületi betegsegélyző pénztár igazgatósága a biztosítási főhivatal jóváhagyásával életfogytiglan vagy országos jog szerint visszavonhatlanul, vagy nyugdíjjogosultsággal alkalmazhat tisztviselőket. Oly helyi, kerületi és ipartestületi betegsegélyző pénztáraknak, amelyeknek több mint 10.000 biztosított tagjuk van, a biztosítási főhivatal a pénztári igazgatóság meghallgatása után meghagyhatja, hogy legalább is az ügyvezetőt ily módon alkalmazzák. Az igazgatóság ez ellen a legfelsőbb közigazgatási hatósághoz panasszal élhet. Azokat a tisztviselőket, akik ily módon vannak alkalmazva, az országos kormány állami vagy községi tisztviselők jogaival és kötelességeivel ruházhatja fel (359. §. 1—4. bekezdés). Ellenkezés látszott fennforogni a katonai igényjogosultakkal szemben, amennyiben a 359. §. 6. bekezdése szerint a polgári alkalmazásra igazolvánnyal ellátott igényjogosult katonáknak nem szabad előnyt nyújtani az állások betöltésénél. A vállalati betegsegélyző pénztáraknál a munkaadó saját költségére és felelősségére alkalmazza az ügyek ellátására szükséges személyeket.

Ezeket a szabályokat az életbeléptetési törvény néhány rendelkezése egészíti ki.

Igy a 33. cikk rendelkezik aziránt, hogy a biztosítási főhivatal határozza meg a szolgálati szabályzat jóváhagyása vagy megállapítása alkalmával, hogyan és mely időpontig kelljen a szolgálati szabályzatot a pénztár összes alkalmazottaival közölni. A közlés alkalmával az alkalmazottak figyelmét különösen fel kell hívni bizonyos szabályokra. A szolgálati szabályzat a biztosítási főhivatal által az első bekezdés értelmében megállapított naptól számított egy hónap lefolyása után lép hatályba. Az életbeléptetési törvény 34. cikke a próbára, átmeneti szolgálatra stb. alkalmazottak kivételével, a szolgálati szabályzat alá helyezi azokat a pénztári alkalmazottakat is, akik annak kibocsátása idején már alkalmazva vannak, amennyiben országos jog szerint nem állami vagy községi tisztviselők, vagy nincsenek ezek jogaival és kötelességeivel felruházva. Ellenben nem esnek a szolgálati szabályzat alá azok a pénztári alkalmazottak, akik annak életbelépte előtt felmondják a szolgálati szerződést. Ha ezt valamely alkalmazott megteszi, a szolgálati viszony 6 hónap lefolyása után vagy, ha szerződés szerint korábbi napra mondhat fel, ezzel a nappal végződik. (Életbeléptetési törvény 34. cikk 2. és 3. bekezdése.)

Ezekre az alkalmazottakra a R. V. O. mindazon intézkedései érvényesek, amelyek a szolgálati szabályzat alá helyezett alkalmazottakra irányadók. A R. V. O. szerint megengedett és a felmondásra és elbocsátásra vonatkozó mindazok a szerződési intézkedések, amelyeket ezekkel az alkalmazottakkal az 1910. évi július 1-e előtt állapítottak meg, továbbra is érvényben maradnak, amennyiben a 35—39. cikkek másként nem rendelkeznek.

Az életbeléptetési törvény 35. cikke külön szabályozza a fizetések nagyságát. Ennek az az indoka, hogy a betegsegélyző pénztáraknál a jelenleg állítólag igen gyakran önkényes illetmény szabályozással szemben egyenletes állapot idéztessék elő, amely az alkalmazottak valódi szolgáltatásainak és képességeinek, valamint más testületek viszonyainak megfelelően. Nem vették figyelembe, hogy e különbségeket részben a pénztárak rend-

kivül különböző viszonyai is okozták és hogy az egyenlősítés elvének ebben az irányban következetes módon ahhoz a nevetséges rendszabályhoz kellene vezetnie, hogy a városi és vidéki községi közigazgatások részére is egységes állami illetményszabályzatok állapíttassanak meg. Ez azonban igen súlyos csapás volna az önkormányzatra. Ha a szolgálati szabályzat a R. V. O. 363. §. 1. bekezdése szerint az illetményszabályzatot rendezni kívánja, azokra az alkalmazásokra nézve, amelyek a R. V. O. életbeléptetése után fognak bekövetkezni, érthető ez az egyenlő elbánás. A 35. cikk azonban a már alkalmazottak illetményeire, vagyis megszerzett pénzbeli jogigényekre vonatkozik. Az indokolás (33. lapja) szerint a célbavett »egyenletes állapot«-tal, de állítólag a pénztárak és alkalmazottak jogos érdekeivel is általában ellenkeznek, ha ennek az új rendnek végrehajtása a pénztárak és alkalmazottak között jelenleg fennálló összes magánegyezségek lejártáig, részben tehát évtizedekre elhalasztatnék. Az érvényre jutott felfogás szerint ezért kellett a már meglevő alkalmazottak illetményeit is az illetményszabályzatnak megfelelőleg újból rendezni. »Amennyiben azok ennek tételei mögött maradnak, haladéktalanul fel kell azokat ennyire emelni. Nehezebb a megfordított eset, t. i. amidőn az illetmények magasabbak annál, amelyet az illetményszabályzat megenged. Azokat általában és minden további nélkül leszállítani, meg nem engedhető. Épp oly kevéssé lehet azonban ezeknek az alkalmazottaknak állandóan tovább fizetni az illetménytöbbleteket. Nem lehet ezt már az említett jogtalan kedvezményekre való tekintettel sem, amelyeket egyes szerződések nem tárgyilagos okokból nyújtottak az illető alkalmazottaknak. Így tehát középutat kell választani. Ebben a tekintetben is oly kiméletesen jár el a javaslat, amennyire csak lehetséges. Nem állapít meg olyan rendelkezést, amely a pénztári igazgatóságot kötelezné, hogy mindazoknak az alkalmazottaknak, akik nem egyeznek bele szolgálati illetményeik új szabályozásába, a szerződés szerint lehetséges legrövidebb időre felmondjon. Ellenkezőleg, az igazgatóság kötelességszerű mérlegelésére bizza, hogy mennyiben vegye igénybe ezt a szerződésszerű jogát. Egyébként a magasabb illetmények továbbfizetése még 2 évre meg van engedve és csak azután kell az alkalmazottnak belenyugodnia, hogy a törvény alapján az illetményszabályzatba besoroztassék. Ha ezt nem akarja, úgy szolgálati szabályzat szerinti, vagy esetleg azzal a rendkívüli felmondási jogával élhet, amelyet a 35. §. biztosít részére. A javaslat azonban még tovább megy abban a törekvésében, hogy minden ridegséget elkerüljön. Megengedi, hogy a régi magasabb járandóságok még a két éven túl is tovább fizetessenek; csak a felügyeleti hatóság jóváhagyását kívánja, visszaélések elkerülése céljából. Ahol e jóváhagyást megadták, ott az alkalmazottak illetményeit többé nem szabad leszállítani e törvény átmeneti rendelkezései alapján. A javaslat az itt megengedett kedvezménynél különösen azokat az eseteket tartotta szem előtt, amelyekben vagy érdemes pénztári alkalmazottakról van szó, akik a szolgálati szabályzat életbeléptetése előtt már hosszabb időn át magasabb illetményeket élveztek, vagy amidőn az illetménytöbbletek csak kisebb mértékűek.«

Az a többirányú éles bírálat, amelyet ezzel a megokolással és a javaslatokkal szemben gyakoroltak, nem volt teljesen hiábavaló. A törvény határozmányai most következőket rendelik: Ha a szolgálati szabályzat alatt álló alkalmazott illetményei az illetményszabályzat tételeit meghaladják, ezeket az illetményeket tovább kell fizetni, ha összegüket 1908. január 1-ét megelőzőleg vagy ezt a napot megelőzőleg létesített illetményszabályzat értelmében állapították meg, vagy ha a szolgálati szabályzat ekként rendelkezik.

Egyébként a biztosítási hivatal (Beschlussausschuss) a pénztári igazgatóság indítványára megengedheti azoknak továbbfizetését. Az indítványt csak a szolgálati szabályzat hatálybaléptétől számított egy hónapon belül lehet előterjeszteni.

Az engedélyt meg kell tagadni, ha az illetmények az illetményszabályzat tételeivel szemben feltűnő aránytalanságot mutatnak. Egyébként megtagadható az engedély, ha az illetmények összege az illetményszabályzat szerinti illetmények összegét több mint negyedrésszel meghaladja vagy ha csak 1910 július 1-je után nyertek megállapítást.

Ha az engedélyt megtagadják, a pénztár igazgatósága panasszal élhet a biztosítási főhivatalhoz (Beschlusskammer). Ez végérvényesen határoz.

Ami ezek szerint valamely alkalmazott illetményeire irányadó, ugyanez áll nyugdíjigényére, várakozási és más hasonló illetményeire, valamint hátramaradottai ellátására nézve is (35. cikk).

Ha a magasabb illetmények nem fizethetők tovább és az alkalmazott kijelenti, hogy nem hajlandó a szerződési viszonyt azon a napon túl, amelyre neki legkorábban felmondani vagy amelyen őt elbocsátani lehet, az illetményszabályzat feltételei szerint folytatni, a pénztári igazgatóság felmondási vagy elbocsátási jogát, oly korán, amint csak lehet, gyakorolni tartozik (36. cikk). Itt legalább az 1908. január 1-ét megelőző szerződési idő védelemben részesül.

»A 37. cikk elvben, de nem a visszaható erő tekintetében, a javaslat 364. §. 1. bekezdésének (hasonlítsd most össze. a R. V. O. 352. §-át) következménye gyanánt jelentkezik, amely szerint a legfelsőbb közigazgatási hatóság általánosságban megállapíthatja, hogy a pénztári ügyviteli és számviteli alkalmazottak és tisztviselők milyen szakképzettséget tartoznak igazolni. Betegségi biztosítási ügyekben alkalmas, arravaló személyzet dolgozzék. Ez az elv ne szenvedjen csorbulást azáltal, hogy nyilvánvalóan képtelen és teljesen elégtelenül képzett személyek továbbra is hivatalban maradjanak, a pénztár és a biztosítottak kárára. Ha kétségtelenül kiderül, hogy valamely alkalmazott semmiképpen nem felel meg állásának, olyan gyorsan, amint csak lehetséges, el kell távolítani és a pénztárnál más, oly állásba elhelyezni, amelynek ellátására kellő képessége van. Ha az állás megváltoztatása az illetmények leszállításával jár, ugyanazt az eljárást kell követni, amelyet az előző cikk a megtartott állásokkal járó javadalmazás leszállítása tekintetében előír. Ha a tisztviselő nem akar beleegyezni valamely, a szolgálati fok szerint rendszerint alacsonyabb állásba való áthelyeztetésébe, úgy annak átvételére nem kötelezhető ugyan. Lehetővé kell tenni azonban, hogy ebben az esetben csakhamar elbocsáttassék és kárpótlásul, pénztári szolgálata megszűnése dacára, teljes illetményei a felmondási idő lejártáig, legfeljebb azonban 6 hónapig, tovább fizetendők. Ebben az esetben sem lehet méltánytalanságról beszélni, mert az alkalmazottaknak azután kellő ideje és alkalma marad egyéb állás keresésére.«

Ezen az alapon a 37. cikk végül következő szövegben emelkedett törvényerőre: A biztosítási hivatal (Beschlussausschuss) a szolgálati szabályzat hatályba lépte után két éven belül elrendelheti, hogy az az alatta álló alkalmazott, akinek szakismeretei és szolgálatai, állása szempontjából, nyilvánvalóan nem kielégítő, a pénztár szolgálatában más oly állásra helyeztessék át, amely szakismereteinek és szolgálatainak megfelelő. Ennek feltétele az, hogy az alkalmazott ebben vagy hasonló állásban a pénztárnál öt évet meg nem haladó idő óta működik. Szakismeretek hiányára következtetni nem szabad abból a körülményből, hogy az alkalmazott bizonyos meghatározott iskolai műveltséget nélkülöz.

A biztosítási hivatal egyidejűleg megállapíthatja, hogy az ilyen alkalmazott magasabb illetményei élvezetében meghagyassék, amennyiben ezek nincsenek feltűnő aránytalanságban azokkal a tételekkel, amelyeket az illetményszabályzat az új beosztás szerinti állásra előír.

A rendelkezés kibocsátása előtt meg kell hallgatni a pénztár igazgatóságát és az alkalmazottat és azt mindkettőnek kézbesíteni kell. Panasz esetén a biztosítási főhivatal (Beschlusskammer) és további panasz esetén

a birodalmi biztosítási hivatal (Beschlussent) határoz. A panasz és a további panasz határideje egy-egy hónap.

Az alkalmazott a jogerős határozat kézbesítésétől számított egy hónapon belül tartozik a pénztár igazgatóságának bejelenteni, hogy hajlandó-e az állást elfoglalni. Ha kijelenti, hogy arra nem hajlandó, az igazgatóság a szerződéses viszonyt 6 hónapra felmondani tartozik. Ha a szolgálati viszonyt már közelebbi napra is felbonthatja, felmondási vagy elbocsátási jogával a lehető legkorábban kell élnie. Ez már enyhébben hangzik; először is csak olyan személyek jönnek szóba, akiknek képességei nyilvánvalóan nem kielégítőek, azután pedig öt évi működés kizárja az eltávolítást.

X. A törvényhozás végül az igazságszolgáltatás egységét is biztosította. Most a betegségi biztosítási ügyekben keletkező minden vitás kérdésben elsőfokon a biztosítási hivatal fog határozni, míg az eddigi jog szerint a hatóságoknak tarka és nehezen áttekinthető sokfélesége bénítólag és zavarólag hatott. Majd a felügyeleti hatóság és pedig egymagában, majd követő megtámadási keresettel a rendes perúton, esetleg országos jog szerint közigazgatási per útján, majd csak a közigazgatási bíróság, az ipari bíróság stb. birt hatáskörrel. Most megszűnt a jogvitákban eljáró elsőfokú hatóság egységének hiánya. Milyen jelentősége van a betegségi biztosítási jognak, néhány szám megvilágítja. Már 1909. évben a betegsegélyző pénztárak szolgáltatásai, a bányatársládák nélkül, 305,710.294 márkát tettek. Az 1909. évben a német birodalomban 23.279 pénztár működött 12,519.785 taggal. Mások 13,4 millió biztosítottat számolnak. A pénztárak száma a R. V. O. hatályba lépte után a központosítás következtében apadni fog, — én körülbelül 10.000-re számítok, — a pénztárak tagjainak száma azonban 20 millióra emelkedik. A német népnek csaknem $\frac{1}{3}$ részére kiterjed a betegségi biztosítási jog.

Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár betegedési anyagának statisztikai értékesítése.

Irta: **dr. Pikler J. Gyula**, a fővárosi statisztikai hivatal aligazgatója.

Az OMB. és BB. pénztár igazgatósága a folyó év elején azzal a megtisztelő felszólítással kereste fel e sorok íróját, dolgozzon ki javaslatot a pénztár nagy betegedési és halálozási anyagának orvostatisztikai értékesítéséről. A megbízást annál szivesebben vállaltam, mert a pénztár hatalmas anyagának feldolgozása nemcsak magára a pénztárra fontos, hanem ez az anyag szociálpolitikai, közegészségügyi, sőt bizonyos mértékben orvostudományi szempontból is kincseshányja a gyakorlati és tudományos értékű adatoknak.

Nem volt elkerülhető, hogy a javaslat, amelyet kidolgoztam, ne foglalozzék egyik-másik helyen kritice az eddigi feldolgozással is, amelynek eredménye az OMB. és BB. pénztár második (1909.) évi jelentésében van közzétéve. Ezt azonban annál szabadabban tehettem, mert jelentésében a pénztár maga is teljes objektivitással rámutat az eddigi anyaggyűjtés és feldolgozás hiányaira.

Köszönetemet kell kifejeznem e helyt a pénztár igazgatóságának a szakvélemény közzétételére készségesen megadott engedélyért is. E közzétételt bevezetőleg meg kell jegyezni, hogy a tisztán belső, szolgálati érdekű és technikai részleteket, valamint a táblamintákat lehetőleg mellőzöm és

csak annyit közlök, amennyi a tárgyi vonatkozásnál fogva általános érdekű lehet.

*

A feldolgozás tárgyát két szolgálati minta képezi: a »betegedési statisztikai lap« és a »balesetbejelentési lap«; mindegyiket külön fogjuk tárgyalni.

A) A »betegedési statisztikai lap« feldolgozása.

I. Törzstáblák.

A táppénzre jogosított tagoknak munkaképtelenséget előidéző betegedései (évenként körülbelül 350.000 eset) a »betegedési statisztikai lap«-on jelentetnek be, amely a névtől és a tagsági számtól eltekintve a következő értékesíthető adatokra terjed ki:

A beteg neve	közvetlen vagy közvetett összefüggésbe hozható-e az alkoholélvezettel?	Fürdőre vagy üdülőhelyre küldés esetén:
Foglalkozása (tanult mestersége)	Táppénzes napok és kifizetett táppénz (gyermekágyi segély)	a hely megnevezése,
Alkalmaztatásának minősége	Kórházi ápolásnál:	a tartózkodás tartama,
Születési éve (kora)	a kórházi napok száma,	a napi ellátás költségei,
Munkaadója	ápolási díjak összege,	a hozzátartozók segélyezése
Napibérosztály	a hozzátartozóknak kifizetett fél táppénz összege	Elhalálozás esetén:
Kórisme		a halál oka,
A betegség nem baleset következménye-e?		ideje (év, hó, nap),
Az orvosi vélemény szerint a megbetegedés		temetkezési segély összege

E kérdőpontok közül az első, a beteg nemére vonatkozó pont nem szorul megbeszélésre, mert minden szempont, az orvosi, a szociálpolitikai és a biztosítástechnikai azt kívánja, hogy az anyag nem szerint teljesen különválasszassék és a két nem külön dolgoztassék fel minden irányban. A mondandók tehát egyformán vonatkoznak az anyagnak nem szerint különváló mindkét részére. Ugyanez áll az utolsó kérdőpontra, az elhalálozásra. Ez a kérdőpont természetesen elsőrangú fontossággal bír, de a feldolgozási tervezetet épp úgy nem komplikálja, mint a beteg neve, mert a halálesetek szintén külön dolgozandók fel és épp oly részletességgel, mint a többi, nem halállal végződött betegedési esetek. A betegedési anyag feldolgozása után tehát a halállal végződött esetek (számuk a OMB. és BB. pénztárnál évente körülbelül 6.000-re rúg) kiszedtetnek és külön újra dolgoztatnak fel ugyanazon séma szerint (kor, foglalkozás, betegség, tartam stb. stb.) mint a betegedési anyag, amelynek részét képezik.

Ezzel kapcsolatban fel kell említenünk egy érdekes és fontos táblát, amelyre a pénztári anyag nagyon alkalmas: t. i. a *lethalitási* táblát, amely azt mutatja, hogy 100—100 *megbetegedés* közül hány végződik halálosan a különböző foglalkozások, korok és betegségek körében. (E tábla nem tévesztendő össze a mortalitási táblával, amely azt mutatja, hogy 100—100 *tag* közül mennyi halt el.)

A többi kérdőpont közül orvos-statisztikai szempontból 6 jön tekintetbe. Ezek:

1. a foglalkozás (tanult mesterség), amely többnyire azonos az alkalmaztatás minőségével; ahol a kettő nem azonos, esetről-esetre (a korról stb. való összevetés alapján) döntendő el, melyik vétessék alapul a foglalkozási besorozásnál; mindenesetre kimutatandó volna egy külön táblán az a szociológiai szempontból érdekes adat, hogy hány olyan eset van, ahol az alkalmaztatás minősége nem azonos a tanult mesterséggel; 2. a beteg kora, 3. a napibér-osztály, 4. a kórisme (betegség), 5. a kórtartam (táppénzes napok, ahol természetesen mindig beszámítandók a kórházi napok is) és 6. a kifizetett táppénz.

Ezt a 6 szempontot nem nehéz egymással célszerű kombinációba hozni és pedig a legcélszerűbb, mert a leggazdagabb eredményt adó az a módszer, ha minél több szempontot dolgozunk fel együttes kombinációban egy nagy (esetleg több száz lapra terjedő) táblán, amely u. n. »törzstáblából« azután nagy számban írhatjuk ki a közlésre szánt egyszerűbb (csak két szempontot, pl. a kort a betegséggel vagy a betegséget a foglalkozással vagy a betegedési kort a foglalkozással stb. kombináló) táblákat. Egyes fontosabb kérdéseket illetően a nagy törzstáblákból hármas kombinációjú adatokat írhatunk ki. Ilyenek pl.: a tüdővész fellépése a különböző foglalkozásoknál *kor szerint*, vagy: egy-egy fontosabb foglalkozás (pl. malom-munkások, betüszedők, szabók, teherhordók, stb.) betegségei korosztályok szerint stb.

Tájékoztatóul bemutatom egy ilyen törzstábla mintáját, amely annyi lapra terjed, ahány foglalkozást külön választunk.

Nem ..... f? ..... nő?

Foglalkozás .....

Betegség	É l e t k o r :																	
	0—14			15—19			20—24			25—29			30—34			stb.		
	Eset	Kórtartam*	Táppénz	Eset	Kórtartam*	Táppénz	Eset	Kórtartam*	Táppénz	Eset	Kórtartam*	Táppénz	Eset	Kórtartam*	Táppénz	Eset	Kórtartam*	Táppénz
Hasi hagymáz																		
Váltóláz																		
Influenza... ..																		
stb.																		

Mellőzve a további technikai részleteket, csak annyit említünk meg, hogy két ilyen feldolgozás (a második a fentihez hasonlóan napi bérosztályok szerint halad) teljesen kimeríti az említett 6 kérdőpontot és a következő érdekes és gyakorlati szempontból is fontos táblák közlését teszi lehetővé.

A megbetegedettek száma: 1. foglalkozás és kor szerint, 2. foglalkozás és betegség, 3. foglalkozás és kórtartam, 4. foglalkozás és kifizetett táppénz, 5. foglalkozás és napibérosztály, 6. kor és betegség, 7. kor és kórtartam, 8. kor és kifizetett táppénz, 9. kor és napibérosztály, 10. betegség és kórtartam, 11. betegség és kifizetett táppénz, 12. napibérosztály és kórtartam, 13. napibérosztály és táppénz szerint.

Hogy ezen táblák, valamint a törzstáblákból meríthető fentebb említett komplikáltabb táblák közül melyek milyen formában és milyen sorrendben kerüljenek közlésre, az későbbi szerkesztés dolga. A közlésre szánt táblákat csak akkor lehet megszerkeszteni és azok sorrendjét és formáját csak akkor lehet megállapítani, ha a feldolgozás tekintetében végleges megállapodás történt, sőt sok táblára nézve ez a szerkesztés csak akkor ejthető meg, ha a feldolgozás eredménye már előttünk fekszik; csak az eredmény dönti el, vajjon a tábla érdemes-e a közlésre és mily kiterjedésben.

II. Az egyes szempontok részletezése.

A feldolgozásnak az alapvető törzstáblák megállapítása után legfontosabb kérdése az egyes szempontok részletezésére, vagyis arra vonatkozik, hogy a fentemlített 6 kérdőpont a feldolgozásban mily határig részleteztessék. Különösen fontos ez a kérdés a betegségek és a foglalkozás tekintetében.

* Inclusive kórházi napok.

1. Ami a *betegségeket* illeti, a feldolgozási törzstáblákba felveendő betegségek teljes névsora az anyag ismerete nélkül előre nem állapítható meg *véglegesen*. Tudjuk, hogy bizonyos betegségek különös fontosságuk miatt (ólommérgezés, higanymérgezés, foszformérgezés s más ipari megbetegedések), mások nagy gyakoriságuk folytán (tüdővész, tüdőlob, influenza, syphilis, rheumatismus, rák, ütérmeszesedés, agyguta, mandulalob, bélhurut, kötőszövetlob, sérülés stb.) mindenesetre felveendőek lesznek a feldolgozási törzstáblákba, de ez utóbbiak tekintetében csak akkor zárhatjuk le a sort, ha egy előzetes feldolgozásból tájékozást nyerünk azon minden tekintetben fontos kérdés felől, hogy *minden egyes betegség* hányszor fordult elő és mennyi táppénzes napra és mennyi táppénzkiutalásra adott alkalmat? Egy, még a törzstáblákat is megelőző, egyszerű előzetes feldolgozásban kimutatandó volna tehát kivétel nélkül minden előfordult kórisméről, hányszor fordult az elő és minden kórisméről (összeadási géppel), hogy az esetek összesen hány táppénzes napot (és hány halálozást) okoztak.

Ennek a »legrészletesebb betegség«-táblának (a tábla igen hosszú, mert az összes előfordult kórisméket sorolja fel, de nem vesz sok időt és költséget igénybe, mert nem kombinatív feldolgozásban készül, hanem csak egyszerű felsorolást képez) elkészítése feltétlenül szükséges több okból.

a) E felsorolásból tudja meg a pénztár azt az elemi és alapvető körülményt, hogy mily betegségek fordultak általában elő, mindenik mily gyakoriságban és mindegyik mennyi táppénzt igényelt.

b) Az anyag ily elrendezése adja csak meg a lehetőséget a feldolgozást orvosi szempontból irányító orvosnak, hogy az előfordulás gyakorisága alapján megállapítsa, mely kórismék vétessenek fel a kombinatív táblák betegségnévsorába és hogy a kombinatív táblákba fel nem veendő kórisméket illetőleg egységes utasítást adjon a feldolgozó, orvosilag nem képzett munkaerőknek, hogy e kórismék mindegyikét mely összefoglaló, gyűjtő rovatba sorozza be, pl. mely kórisméket az egyéb alkati, mely kórisméket az egyéb fertőző bajokhoz? stb. E célból az illető lapok (bélyegző segélyével) megfelelő számjelzéssel (pl. egyéb fertőző bajok: 11, vagy egyéb alkati bajok sorszám: 29 stb.) látandók el. Erre az egységes jelzésre és utasításra akkor is szükség van, ha orvosilag képzett személyzet végzi ezt a feldolgozást, mert ezek felfogása sem egységes. Az egyik pl. az agygutát a vérkeringési bajok közé fogja sorozni, a másik az agybajok közé, az egyik a tüdőlobot a fertőző bajok, a másik a tüdőbajok közé, az egyik a gliomát a daganatok, a másik a szembajok közé stb. és hogy e tekintetben milyen oktan beosztások és milyen zavaró ellenmondások fordulhatnak elő, azt csak az tudja, aki, mint e sorok írója, hosszabb ideig vezetett ilyen feldolgozásokat.

c) E tábla szükséges továbbá arra is, hogy minden évben lássa a feldolgozó, hogy az előző évben mily alapon történt a beosztás, hogy tehát évről-évre ne változzék az új személyek új felfogása vagy a maradó személyek változó ötletei szerint a beosztás és így évről-évre ne legyen meglepően más az eredmény is, amire saját tapasztalatomból elég példát tudnék felhozni, és végül:

d) Elengedhetetlenül szükséges ez a tábla azon célból is, hogy az olvasó mindig tájékozást szerezhessen magának arról, mi van a gyűjtő elnevezések (alkati bajok, egyéb alkati bajok stb.) alatt elrejtve és egyezik-e a beosztási elv, amely sok tizezernyi esetre alkalmaztatott, az ő felfogásával vagy nem.

Ha tehát ez a tábla készen van, akkor állapítható meg a kombinatív betegségi táblák teljes és végleges betegség-névsora. Az anyag részletes ismerete nélkül csak hozzávetőleges tervezetet lehet készíteni. Ilyen tervezetet be is mutatok a következő oldalon:

Betegségek.

- I. Heveny fertőző bajok.*
- 1 Hasi hagymáz
Váltóláz
Influenza
Mandulalob
- 5 Orbánc
Gyermekágyi láz
Derme
Genny- és evvérűség
Lépfene
- 10 Takonykór
Egyéb heveny fertőző bajok
- II. Bujakóros bajok.*
- Kankó és utóbajai
Lágy fekély
Bujasenyv
- III. Idült fertőző (alkati) bajok.*
- 15 Tüdőgümő
Egyéb gümős bajok
Izomcsúz
Izületi csúz
Trachoma (egyptomi szembaj)
- 20 Vérszegénység
Fehérvérűség
Cukorbaj
Köszvény
Rák (esetleg részletezve néhány testrész szerint)
- 25 Húsdaganat
Egyéb rossz indulatú ujképlet
Jóindulatú ujképlet
Élősdiek (Ankylostomum etc.)
Egyéb alkati bajok
- IV. Ipari mérgezések.*
- 30 Ólommérgezés
Higanymérgezés
Phosphormérgezés
Arsenmérgezés
Egyéb ipari mérgezés
- V. Idegbajok.*
- 35 Agyguta
Terjedő hűdés
Eskór
Méhszenv, ideggyengeség (hysteria, neurasthenia)
Elmebajok
- 40 Hátgerincsorvadás
Egyéb gerincagyí baj
Tetania
Idegzsábák
- Környí ideghűdés
- 45 Egyéb idegrendszeri bajok
- VI. Érzékszervi bajok.*
- Kötőhártyalob
Szaruhártyalob
Szívárványhártyalob
Hályog
- 50 Érhártyalob
Zöld hályog (Glaucoma)
Recehártyabajok
Látóidegbajok
Üvegtest bajai
- 55 Alkalmazkodási bajok
Könnyszervek bajai
Füllob
Egyéb érzékszervi bajok
- VII. Vérkeringési bajok.*
- Szivizomsorvadás
- 60 Szervi szívbaj
Szívbélhártyalob
Szívzsába
Ütérmeszesedés
Értömesz
- 65 Visszértágulás, alszárfekély
Aranyér
Egyéb vérkeringési bajok
- VIII. Légzőszervi bajok.*
- Orrbajok
Gégebajok (gümőkór kivéve)
- 70 Hörghurut és hurutos tüdőlob
Tüdőlob és rostonyás tüdőlob
Tüdőűszök
Tüdőtágulás
Hörggörcs (Asthma bronchiale)
- 75 Mellhártyalob
Egyéb légzőszervi bajok
- IX. Emésztőszervi bajok.*
- Fogbajok
Emésztetlenség (Dyspepsia)
Gyomorhurut
- 80 Gyomorfekély
Bélhurut
Vakbéllob
Bélelzáródás
Sérvkizáródás
- 85 Végbéllob
Végbélsipoly
Végbélelőésés
- Hurutos sárgaság
Májsorvadás
- 90 Epekő
Hashártyalob
Egyéb emésztőszervi bajok
- X. Hugy- és ivarszervi bajok.*
- Hugycsőszűkület
Hólyaghurut
- 95 Hólyagkő
Veselob
Dülmirigyúltengés
Egyéb hugyszervi baj
Elvetelés
- 100 Terhességi bajok
Gyermekágy
Gyermekágyi bajok (gyermekágyi láz nélkül)
Méhelhajlások
Egyéb méhbajok
- 105 Petefészekbajok
Egyéb ivarszervi baj
- XI. Bőrbajok.*
- Izzag
Múvi izzag (Eczema artificiale)
Csalánkiütés
- 110 Övsömör
Viszketeg
Kelevénykór
Egyéb bőrbajok
- XII. Csont- és izületi bajok.*
- Csonthártyalob
- 115 Csontlob
Csontvelőlob
Csontferdülések
Lúdtalp
Benőtű köröm
Izületi lob (kivéve csúzos, gümős, kankós)
Egyéb csont- és izületi bajok
- XIII. Tályog, gennyedések.*
- Ujjkelevény (Panarium)
Kötőszövetlob
Belső tályogok
- 125 Külső tályogok
- XIV. Erőszakos esetek.*
- Baleset
Verekedés
Öngyilkossági kísérlet
- 129 *XV. Ismeretlen.*

Ez a nomenclatura 129 kórismét ölel fel (tehát egy-egy tábla két nyomtatott oldalra terjedne). Fel vannak véve mindazon betegségek, amelyekről valamiképpen feltehető, hogy a foglalkozással összefüggésben vannak és ezeken kívül azok, amelyeknek felvételét gyakori előfordulásuk vagy egyébkénti érdekességük és fontosságuk elkerülhetetlenné teszi (Typhus abdominalis, Malaria, Syphilis, Influenza stb.). Sokkal több kórisme felvételét nézetem szerint, legalább a kezdetben, kerülni kellene és a legrészletesebb betegség-tábla adatai szerint a 129-ből is törölhető néhány ritkábban előforduló és emellett érdektelenebb betegség.

Ami a kettős megbetegedéseket illeti, ajánlatos volna egy külön táblában kimutatni, hogy melyek voltak az elsődleges és melyek a másodlagos betegségek. E tábla alakja a következő volna:

Első megbetegedés	2-ik (esetleg 3-ik, 4-ik stb. megbetegedés *)			
	Hasi hagymáz	Váltóláz	stb.	
Hasi hagymáz				
Váltóláz				
stb.				
Összesen				

2. A foglalkozások részletezése. A pénztár 1909. évi jelentése néhány táblában a foglalkozásokat XXV üzemcsoport szerint részletezi és ugyanilyen terjedelemben kontemplálja a rendelkezésemre bocsátott 1910. évi kézirati tervezet a részletezést. Nem szorul hosszabb bizonyításra, hogy ez a részletezés orvosi szempontból elégtelen. Ha az egyes foglalkozási ágak betegedési és halálozási viszonyait és veszélyezettségeit akarjuk tanulmányozni, akkor nem elégedhetünk meg azzal, hogy a legkülönbözőbb jellegű és veszélyezettségű foglalkozások egy rovat, egy közös gyűjtőnév alá legyenek összefoglalva oly módon, hogy semmi tájékozásunk nincs arról, hogy milyen foglalkozások vannak az illető gyűjtőnév alá elrejtve és mindegyik foglalkozás milyen mennyiségben. Nem lehet tudni, vajjon a »fa- és csontipar« (XIII.) alatt hány asztalos rejlik, hány esztergályos, ács, bognár, kádár, sőt azt sem tudjuk, vajjon pl. az épületasztalosok itt vannak-e vagy a XIX. csoportban (építőiparosok); lehetséges, hogy itt a XIX. csoportban együtt vannak az épületasztalosok, épülettakatosok, a kőművesek, kőfaragók, állványozók, cserépfedők stb., megannyi egymástól minden tekintetben eltérő jellegű foglalkozás. Nem tudjuk, vajjon pl. a vas- és rézöntők az I. csoportban vannak-e (mezőgazdasági gépezet), vagy az V-ikben (kohóvállalatokkal kapcsolatos üzemek), vagy a VII-ikben (fémfeldolgozó üzemek), vagy a VIII-ikben (gépgyártás) stb. és így e csoportok kimutatása teljesen kárbavesztett munka és költség. Legjobban illusztrálja ezt az a körülmény, hogy a 204.000 megbetegedett férfi között több mint $\frac{1}{4}$ rész (41.200) van kimutatva mint »egyéb foglalkozású« (1909. évi jelentés 27-ik melléklet). Ezeken kívül van még 2.300 ismeretlen foglalkozású férfi. Ha a XXV csoportra valamely okból szükség van, úgy ezeken belül mutatandók ki az egyes foglalkozások.

Foglalkozás szerinti betegedési statisztikának csak úgy van célja, ha a foglalkozások külön meg vannak nevezve és mindazon foglalkozások külön felsorolva, mikhez a kutatásnak valamely érdeke fűződik. Hogy e részletezés mely határig történjék, hogy tehát mely egyes foglalkozások mutattassanak ki külön-külön és melyek foglaltassanak együvé gyűjtőnevek

* A 3-ik, 4-ik stb. megbetegedés jegyzetben kimutatva.

alá, mint kevésbé érdekesek, mint »egyéb faipar«, »egyéb vasipar« stb., az anyag megvizsgálása nélkül előre nem állapítható meg. Itt épúgy, mint a betegedéseknél, egy előzetes feldolgozásra van szükség, amely a legutolsó részletig kimutassa, hogy mily foglalkozásokban fordult elő betegedés és mindegyikben hány (esetleg a táppénz kimutatásával is) és e »legrészletesebb foglalkozástábla« alapján ítéltető csak meg, hogy mily foglalkozások érdemesek gyakoriságuknál vagy speciális veszélyezettségükönél fogva arra, hogy külön kimutattassanak a kombináltabb táblákban (foglalkozás — kor, foglalkozás — betegség, foglalkozás — kórtartam stb.) is és mely ritkább és emellett érdektelenebb foglalkozások vonassanak össze gyűjtőnevek és gyűjtőrovatok alá. Az olvasó tájékoztatására a »legrészletesebb foglalkozástábla«, amely ugyanazon okokból és éppen olyan fontos, mint az előbbi fejezetben megbeszélte »legrészletesebb betegségtábla«, az évi jelentésben is közlendő volna.

A legrészletesebb foglalkozástábla valószínűleg 200—300 foglalkozást sorolna fel (a jelentésben, minthogy egy oldalra 3—4 hasáb is elfér, legfeljebb 2 oldalt foglalna el). A kombinatív táblában felveendő fontosabb foglalkozások névsorát 100—150-re becsülöm.

3—4. A kor és a kórtartam részletezésével hamar végezhetünk. A kort illetőleg beérhetjük egyelőre az eddigi részletezéssel (1909. évi jelentés: 24. és 31. sz. melléklet), amely a következő:

0—14 év	15—19 év	20—24 év	25—29 év	30—34 év	35—39 év
40—49 »	50—59 »	60—69 »	70-en felüli,	ismeretlen,	összesen.

A kórtartamot a következő részletezéssel lehet kimutatni:

4—5 nap	15—21 nap	43—56 nap	99—119 nap
6—7 »	22—28 »	57—70 »	120—140 »
8—10 »	29—35 »	71—84 »	ismeretlen
11—14 »	36—42 »	85—98 »	összesen,

vagyis az első héten kétnaponként, a második héten 3, illetve 4 naponként, a harmadik-hatodik héten 7 naponként, a 7—14-ik hétben 14 naponként, a 14—20-ik hétben 21 naponként. Így a tartam a betegedési lapokról is egyszerűen és nehézség nélkül leolvasható, az egyes betegségek vagy foglalkozások által igénybe vett táppénzes napok száma pedig az esetek számából az átlagos kórtartam számával való beszorzás által számítható ki. Ha pontosabb és nem átlagos adatokat kívánunk, akkor a táppénzes napok száma egyenként volna részletezendő 1-től 140-ig, ez azonban körülményes, költséges és felesleges is. Inkább az volna ajánlatos, hogy eleinte a kórtartam ne skálában (hány 4—6—8 stb. napos eset), hanem csak egy összegben mutattassék ki, a feldolgozás tehát a 2-ik oldalon bemutatott táblán történjék. Később át lehetne menni a részletes kimutatásra, mert orvosi szempontból érdekes volna tudni, hogy az egyes foglalkozások, korosztályok vagy betegségek hány esetben vettek igénybe 4—6—8 napos, 1—2—3 stb. hetes kórtartamot. A kórtartamba természetesen mindenütt beszámítandók a kórházi napok is.

5—6. A napibérosztályok és a táppénz részletezése nem igényel megbeszélést.

III. A figyelmen kívül hagyott kérdőpontok.

A fenti tervezetnél a betegségi statisztikai lapnak következő kérdőpontjai maradtak figyelmen kívül:

- a) Az alkalmaztatás minősége. Erről azonban már fentebb szóltunk.
- b) Figyelmen kívül maradt természetesen a munkaadóra vonatkozó kérdőpont, továbbá figyelmen kívül maradt
- c) az a kérdés, vajjon a betegség nem baleset következménye-e? Ez a kérdés összefügg a kórismével és a feldolgozás alkalmával az eset aszerint sorolandó be a betegségek egyik vagy másik rovatába, amint sérüléssel eredetű vagy sem; egy sebzés útján támadt légmellel tehát

természetesen nem a tüdő betegségei közé fogunk sorolni, hanem a balesetek közé.

d) Az alkoholra vonatkozik az a kérdés, vajjon »az orvosi vélemény szerint a megbetegedés közvetlen vagy közvetett összefüggésbe hozható-e az alkoholélvezettel?« Amilyen érdekes és fontos szociálhygieniai körülményre vonatkozik ez a kérdés, ilyen formában sajnos nem értékesíthető. Hogy pl. a tüdővész, a tüdőgyulladás, a mellhártyagyulladás, a váltóláz, a hastifusz, az orbánc, a trachoma, a rák stb., stb. összefüggnek-e az alkoholélvezettel, arra nézve felesleges minden egyes esetben az orvoshoz kérdést intézni; tudjuk, hogy e bajok és a legtöbb más — táppénzre okot adó — betegség teljesen független az alkoholélvezettől, felesleges tehát ezt minden esetben újra megkérdezni az orvostól. Azon aránylag kevés bajt illetőleg pedig, amely az alkoholélvezettel össze szokott függni (májcirrhosis, szívelzsírosodás, vesebajok, szembajok, elmebajok stb.) az orvos csak úgy alkothat magának véleményt arról, vajjon az adott esetben a bajt alkoholélvezet okozta-e vagy elősegítette-e, ha megkérdi a beteget, élvez-e szeszes italt, milyent és mennyit naponta? Ezt minden egyes beteg-től meg lehet, sőt meg is kell kérdezni, mert ez a kérdés az orvosi vizsgálathoz hozzátartozik és ha az orvos az e kérdésekre nyert feleleteket jegyzi fel minden egyes esetben a betegedési lap számára, akkor megfelelt a mostani kérdésre is, de egyuttal egy szociális és egészségügyi tekintetben rendkívül értékes, más uton meg sem szerezhető anyagot nyerünk az alkoholélvezet elterjedéséről, pusztításairól és többek közt a pénztárt érdeklő arról a kérdéstről is, hogy az alkoholisták betegedéseinél a kórtartam mennyivel hosszabb, mint a mérsékelten ivóknál, vagy az absztinenseknél. Arra a precíz kérdésre, hogy a beteg él-e szeszes itallal, milyennel és átlag mennyivel naponként, az orvos precízebben is felelhet és valószínűleg precízebben is fogna felelni, mint a jelenlegi kérdésre, amely pl. a budapesti ker. pénztár anyagánál az esetek 80%-ában érthető okokból válasz nélkül marad. Ilyen alakban a kérdés, mint láttuk, tényleg céltalan is az esetek 80%-ában.

e) A kórházi ápolásra és a fürdői tartózkodásra vonatkozó kérdés inkább adminisztratív, mint orvosi érdekű kérdések, ezek feldolgozásához tehát orvosi szempontból nem kell hozzászólni.

f) A halálozás feldolgozásáról már fentebb szóltunk.

IV. Pénztárankénti kimutatások.

Az eddigiekben megbeszélte feldolgozás országos keretben mozog; pénztáranként túlságosan körülményes volna az anyagot ily részletességgel feldolgozni és azután még összesítést is készíteni, hogy az adatokat megkapjuk országos összegben is, amelyre feltétlenül szükség van. Az eddigi feldolgozás vagy az egész anyagot ölelné fel egyszerre, vagy legfeljebb négy külön részben és pedig: 1. Budapesti kerületi pénztár. 2. Egyéb kerületi pénztárak. 3. Máv. pénztára. 4. Egyéb vállalati pénztárak.

Ezenkívül szükséges pénztáranként megállapítani a táppénzes napok számát és a nyújtott táppénz összegét is; az így nyert adatot összevetjük a pénztár könyvelési eredményeivel és ellenőrizzük az anyag helyességét és teljességét és gondoskodhatunk a szükséges pótlásokról (az észlelt hiányokról az évi jelentésben mindenesetre be kell számolni, mint ahogy ez eddig is történt.) A nem orvosi szempontból szükséges pénztárankénti kimutatásokra és azoknak a feldolgozási tervbe való beillesztésére, mint technikai részletekre, itt nem térhetünk ki. Ha ezeken kívül még csak a 10.000 tagnál többet számláló pénztárakat akarnók is a legrészletesebb feldolgozásba belevonni, akkor is már 8 további csoportot kellene elkülöníteni, ami a feldolgozást nagyon bonyolítaná. Egyelőre tehát elegendő a fenti 4 csoport külön tartása, későbbi években lehetne egyik-másik irányban bővítéseket eszközölni.

(Vége következik).

SZEMLE.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.**A táplálkozás reformja.**

Irta : dr. Madzsar József.

Ha áttekintést akarunk szerezni azon szükségletek fölött, amelyek a létfenntartás szempontjából elengedhetetlenek, akkor különböző rendű szükségleteket kell megkülönböztetni. Ha szükségletnek valóban csak azt a minimumot tekintjük, amely még biztosítja az egyén és faj tökéletes fejlődését, akkor mindjárt eljutunk az abszolút és relatív szükséglet megkülönböztetéséhez. Ebből a szempontból természetesen még a ruha és a lakás sem abszolút szükségletek, mert hiszen élnek a földön ruhátlan emberek a szabad ég alatt is. Abszolút szükséglet azonban a táplálkozás; sokféle szempontból fontos e szükséglet minimumának a meghatározása, felelet arra a kérdésre, mennyi az a legkevesebb táplálék, amely mellett az ember teljes testi és szellemi erejében és egészségében még meg tud élni? Fontos ez a kérdés egyrészt egészségi szempontból, mert a szükségletnél kevesebb táplálék éppúgy egészségtelen, mint a szükségletnél több, de nem kevésbé fontos gazdasági szempontból is, mert hiszen ha ezen, bár abszolút, de a kultúra szempontjából mégis alacsonyrendű szükségleten valamit megtakaríthatunk, és azt magasabb kultur-igénynek kielégítésére fordítjuk, bizonyára a kultúrának teszünk szolgálatot. Kultur-ember ma már nem érti meg, miért csináltatja némely ember levesét teknősbékából vagy kínai fecskéfészekből, holott azon a pénzen könyveket vehetne.

A tápláléknak olyannak kell lenni, hogy három különböző vegyi csoportba tartozó anyagot tartalmazzon. Legyen benne (bizonyos szervesen sóktól eltekintve) fehérje, zsír és szénhidrát (cukor, keményítő). A nyers tápanyagok mindegyikében rendszerint mind a három alkatrész együtt van, kivétel például a zsír, amelyben nincsen egyéb, vagy a tojásfehérje és a hús, amelyben úgyszólván csak fehérje és víz van. Voit állapította meg először ezeknek az anyagoknak a szerinte helyes keverési arányát és azt mondta, hogy felnőtt, egészséges embernek a táplálékában legyen naponta 118 gr. fehérje, 50 gr. zsír és 500 gr. szénhidrát. Ezeket az adatokat el is fogadták mindenütt, ahol tömegélelmezésről van szó, eszerint állítják össze a kószot a kaszárnyákban, börtönökben stb. Ez a felfogás a táplálkozás kérdését voltaképpen hús-kérdéssé tette, mert bár a növényekben is van fehérje, mégis ennyi fehérjét állati eredetű anyagok, különösen hús nélkül bajos megszerezni. Sem a földmunkások, sem a gyári munkások túlnyomó nagy többsége rendszerint nem is fogyaszt ennyi fehérjét, ami legutóbb is kiderült Slosse és Waxweiler vizsgálataiból, akik másfélezer belga munkás napi táplálékát elemezték meg.

Már ez a tény is mutatja, hogy a munkásság táplálékában általában nem lehet fehérjehiány, mert a szervezet a fehérjehiányt még hetekig is alig tűri, nemhogy évekig élhetne valaki, aki a minimális szükségletnél állandóan kevesebb fehérjét kap. De kiderült nagyon pontos vizsgálatokból, hogy egész népfajok élnek a földön, amelyek már ősidők óta beérik a Voit által követelt fehérje felével, sőt egyharmadával is, mint pl. a japánok, akik pedig szellemi képességek tekintetében semmiesetre sem maradnak mögöttünk, de az oroszokkal viselt háborúban tanúságot tettek arról is, hogy egészség, kitartás és testi erő szempontjából messze felülmulják az átlagos európai embert.

A kevés táplálékkal való megelégedés azonban nem a japánoknak valamely különleges szervezeti előnyén alapszik, hiszen számos európai tudós is azt találta, hogy a táplálék helyes összeállítása mellett a napi fehérjeadagot erősen lehet csökkenteni. Legjobban meggyőznek talán mégis egy amerikai professzor, Chittenden vizsgálatai, aki három embercsoporttal kísérletezett. Az egyikbe tartoztak szellemi munkások, akik ülőfoglalkozást folytattak, a másikba katonák, a harmadikba pedig atléták, akik tréninget folytattak, tehát nagyon erős testi munkát végeztek. A kísérlet 6—12 hónapig tartott, és mind a három csoportban kiderült a fölénye az olyan táplálkozási rendszernek, amely az eddigi normánál jóval kevesebb, naponta csak 40—60 gr. fehérjét ad. Általában nagyobb szellemi frisseséget, betegségekkel való fokozott mentességet, reumatikus és más beteges tüneteknek eltűnését és a testi erő jelentékeny fokozódását tapasztalták. A két táplálkozási rendszer közötti különbséget legjobban illusztrálja talán az az adat, hogy a normális amerikai katona-kosztban naponta kb. 600 gr. hús szerepel, addig a reformált táplálékban naponta legfeljebb 25 gr. hús volt, pedig a többi tápanyag mennyisége is csökkent.

Mindebből kiderül, hogy az a mind általánosabbá váló nézet, amely szerint csak a hús ad erőt, a hús a legfontosabb tápanyag, nem állhat meg, és igaza van annak a dán orvosnak, Hindhedének, aki azt tartja, hogy a hús nagyrészt felesleges, mert a fehérjében hiányt egyáltalában nem szenvedhetünk. Ha csak arra vigyázunk, hogy a napi táplálékban legyen elegendő mennyiségű szénhidrát és zsír, megkapjuk a kellő mennyiségű fehérjét is, mivel ilyen mennyiségű kenyérben, burgonyában stb. már bőven van naponta 60 gr. fehérje. Ezen az alapon Hindhede a táplálkozásnak egész rendszerét építette fel. Megnézte, melyek azok a tápanyagok, amelyekből egy fillérért legalább 50 egységnyi (50 kaloria értékű) lehet kapni és mivel nagyon sok ilyen tápanyag van, hosszú időn át kizárólag ezekből táplálkozott, úgy hogy a napi táplálékszükségletét 32 fillérből szerezte be. Egyik másik tanítványa pedig még tovább ment, nem törődtek a változatossággal és ízletességgel és megélték naponta 21, illetve 26 fillérből. Ezek persze csak az extrém esetek, az ízletességtől és változatosságtól a gyakorlatban nem lehet eltekinteni és ezért Hindhede szakácskönyvet is adott ki, amelynek 300 receptje bizonyítja, hogy nem utópista az, aki napi 50 fillérért elegendő és amellettt ízletes és változatos táplálékot akar kapni — Dániában. Kopenhágában valóban egész sereg úgynevezett Hindhede-penzió alakult, amelyekben kb. 60%-kal olcsóbb az ellátás, mint a hasonló kaliberű, régi rendszerű penziókban. Nálunk, ahol a nyersanyagok drágábbak, mint Dániában, természetesen a minimum is magasabbra szökik.

Ez a rendszer azért nálunk is tetemes megtakarítást jelentene, úgy hogy nem volna hálátlan feladat, foglalkozni a táplálkozás reformálásával. A konyhaművészet a nemzedékeken átöröklött tradíciókból épül fel és nagyon sokat lehetne javítani a főzésen, ha a háziasszonyok nem volnának olyan kétségbeejtően konzervatívok. Nagyon sok tápanyagot érdemtelenül le- vagy túlbecsülnek, rossz helyen takarékoskodnak, az elkészítésben egyáltalában nem járnak el gazdaságosan és így tovább. Mennyi tüzelőanyagot lehetne megtakarítani csak a főző-szekrényke (Kochkiste) használatával, pedig ennek a beszerzése úgyszólván semmibe sem kerül. A munkásosztály mai táplálkozásának tehát nem az a legnagyobb hibája, hogy drága a hús és nem kap elég fehérjét, hanem sokkal inkább hiányzanak a táplálékból bizonyos szervesetlen sók, továbbá nem jó az elkészítés, nem eléggé ízletes és változatos, pedig egy kis hozzáértéssel mindezt meg lehetne kapni még olcsóbban, amint azt ma hiszik.

A drágaság elleni küzdelemben tehát nagyon fontos fegyver volna ezeknek a reformgondolatoknak a terjesztése. Ha a táplálékot olcsóbbá és mégis egészségesebbé tehetem, a felszabadult anyagi és szellemi energiákat

mily szépen fel lehetne használni egyéb kulturszükségletek kielégítésére! A nőtlen munkások részére ilyen rendszerű vendéglőket kellene felállítani, az asszonyokat pedig lehetőleg mentesíteni a kenyérkeresettől, hogy legyen idejük foglalkozni a háztartással és ezekkel az új gondolatokkal és csakugyan megfőzzék az olcsóbb és egészségesebb táplálékot.

A drágaság elleni küzdelmet ezek a reformok természetesen nem teszik fölöslegessé, hiszen még ezt a Hindhede-rendszerű táplálékot sem tudjuk olyan olcsón kiállítani, mint pl. Dániában; a drágaság nemcsak a hústra vonatkozik, bár ott éri el alighanem a maximumát. Ebben a küzdelemben is úgy vagyunk, mint a szesz elleni harcban, amelynek legfőbb célja, hogy az állam ne legyen érdekelve a szeszjövedelemben, de addig is, amíg ezt kivívjuk, egyénileg védjük magunkat és nem iszunk. A drágaság elleni küzdelem is csak intenzívebbé lesz, ha megtanítjuk az embereket, hogy olcsóbban is megélhetnek és ezáltal sok szellemi és anyagi erőt szadíthatnak fel a drágaság elleni küzdelemre.*

A tuberkulózis elleni küzdelem országos szervezetének, a »Tuberkulózis elleni küzdelem országos bizottságának« megalakítását a belügyminiszter 159.655/1911.-VII. b. számú rendeletével közli a törvényhatóságokkal. Rámutat a rendelet arra, hogy a tuberkulózis elleni küzdelem eddig se volt meddő, amennyiben a tuberkulózis okozta halálozás országos átlaga csökkent; kiemeli, hogy az erők egyesítésétől, az országos bizottság irányításától még nagyobb eredményeket vár. Végül a törvényhatóságokat támogatásra hívja fel.

Az Országos Magyar Népfürdő-Egyesület december 10-én tartotta ez évi rendes közgyűlését, amelyen dr. Hahn Dezső az Országos Pénztár főorvosa, a fővárosi munkásság fürdői viszonyairól, Pataki Béla polgári iskolai tanár pedig a népiskolai iskolafürdőkről tartottak nagy tetszéssel fogadott előadásokat. Végül az alapszabályokat módosították.

Az ólommérgezés egy újabban felismert hatása. Az ólommérgezés egyike a legelterjedtebb hivatásos betegségeknek és éppen ezért régóta beható kutatások tárgya. A róla való ismereteink már annyira kiterjedtek és biztosak, hogy újat nem igen fognak már e téren felfedezni és éppen ismereteink biztonságának köszönhető, hogy sikerül a betegségnek sok esetben elejét venni. A betegség csak kevés esetben halálos, de felette kínos. Ehhez járul az, hogy más betegségektől eltérően egyszeri megbetegedés nem jár azzal, hogy ismétlődés valószínűleg nem fog beállni. Az ólommérgezés számos hatása közül figyelemreméltó a Thomas Olivér által csak legújabban felfedezett az a hatása, hogy gyógyíthatlan behatást gyakorol a nemzőképességre. A vizsgálatok szerint a nemzőképesség különösen a fazekasoknál csökken nagy mértékben, ha mindjárt semmiféle megbetegedés sem vehető észre. Különösen az asszonyok vannak ennek kitéve, akik között a hibás szülések feltűnően nagyobb számban fordulnak elő, mint más munkásoknál. Sokszor a csecsemők is ólommérgezésben szenvednek, elsatnyulnak és meghalnak. Thomas Olivér a legrosszabb eseteket a magyarországi fazekasiparosoknál látta.

A krónikus izületi csúzról. Bármennyire elterjedt is ez a betegség és bármennyire kutatják is természetét és a gyógyításának módjait, eddigelé nagyon keveset tudunk róla és nincs olyan gyógymód, amelyben teljesen meg lehetne bízni. Csak annyi bizonyos, hogy az izületi csúznál nem lokális bajról van szó, hanem az egész szervezet anyagcseréjének zavaráról. Különösen a mészanyagcsere van megzavarva, vagyis a vízben, tejben, tojásban, húspan lévő mész nem jut el a szervezet azon részeibe, ahol csont képződhetnék belőle, hanem vagy teljesen vagy nagyobb részben feldolgozatlanul az ízületek környékén rakódik le, ahol sokszor fájdalmas gyuladásokat okoz. Ezek a gyuladások adják a beteg-

* Ezeket a gondolatokat részletesebben kifejtettem a »Huszadik Század« novemberi számában »A táplálkozás reformja« című cikkemben. Hindhede szakácskönyve megjelent németül is; címe: *Mein Ernährungs-System*, Berlin, W. Vobach & Co. 1911.

ség általánosan ismert kórképét. Mennél gyakoribbak ezek a gyuladások, annál nagyobb mértékben változnak el az izületek, úgy, hogy végre is nem lehet őket mozgásra használni. Közelfekvő volt a gondolat mérszegény táplálékkal kísérletezni. Azok a remények, amelyeket ehhez a módszerhez fűztek, — mint azt Dr. H. Hirschberg, a berlini Rudolf Virchow-kórház orvosa írja — részben meg is valósultak. Olyan betegek, akik már járni is alig tudtak, néhány heti mérszentes táplálkozás után újra használhatták lábukat és kezüket. Teljes gyógyulást természetesen nem sikerült elérni, hanem csak javulást.

Az épületeken dolgozó munkások érdekében a porosz kereskedelemügyi, munkásügyi és belügyminiszterek közös rendeletet bocsátottak ki. A rendelet értelmében a munkásoknak minden építkezésnél lehetővé kell tenni, hogy ételüket és italukat felmelegíthessék. Azonkívül minden építkezésnél egy minden oldalról zárt ablakokkal ellátott, jól szellőztethető, meghatározott térfogatú helyiséget kell létesíteni, amelyben a munkások a rossz idő ellen védelmet találjanak és ahová ruháikat elhelyezhessék. Burkoló, festő és tisztogató munkásokat november hó 1-től április hó 1-ig csak olyan helyiségekben szabad foglalkoztatni, amelyek ajtókkal és ablakokkal vannak ellátva. Tilos továbbá munkásokat olyan helyiségekben alkalmazni, ahol nyitott koksztűz van, ha csak a gázok megfelelő elvezetéséről nem történik megfelelő gondoskodás. Különös egészségügyi rendszabályok vannak a rendeletben az árnyékszék tisztántartására és jó ivóvízről való gondoskodásra.

Orvosi kurzus a balesetkezelésről és ipari betegségekről. Mint már megírtuk, a Majna melletti Frankfurtban lévő iparhygienéi intézet és a városi hatóságok a balesetek gyógykezeléséről és az ipari betegségekről kurzust rendeztek, hogy az orvosi köröket az ipari betegségek keletkezése, gyógyítása és megelőzése terén folytatott legújabb kutatások eredményeiről tájékoztassák. A kurzusokon összesen 61-en vettek részt, ezek közül 2 előadó tanácsos, 8 körorvos, 3 iparkerületi orvos, 12 gyári és pénztári orvos, 10 iparfelügyelő, 1 műszaki felügyelő hivatalnok, 6 gyárvezető, 5 városi hivatalnok és sok gyakorló orvos; 5 résztvevő külföldi volt. A kurzus első része a baleset kezelését tárgyalta. Neves frankfurti orvostanárok és kórházi orvosok közölték tapasztalataikat és eredményeiket a traumatikus szív- és tüdőbajokról, a szem, fül és orr stb. ipari megbetegedéseiről. Amellett tárgyalták a törvényes intézkedések jelentőségét is. Az iparhygienéi intézet kitűnő előadókat alkalmazott és gondoskodott arról is, hogy vegyészeti gyárak néhány nagy gyakorlatú orvosa is ismertethesse tapasztalatait.

Iskolaorvosok a bécsi továbbképző-iskolákban. A bécsi továbbképző-iskolákban az iskolaorvosi szolgálatot csak kísérletképpen hozták be egy évvel ezelőtt. Az országos egészségügyi felügyelő, dr. Winter most közreadott jelentése szerint az intézmény teljesen bevált. Winter dr. főorvoson kívül még 6 orvos és egy orvosnő végezték a továbbképző-iskolákban az iskolaorvosi teendőket. Az orvosok működése 26 iskolára terjedt ki, ezek közül 25 közvetlenül a továbbképző-iskolai tanácsnak, 1 pedig — a fodrásziskola — a szövetségi felügyelőségnek van alárendelve. A vizsgálatokon kívül az orvosok egészségügyi előadásokat is tartottak. Minden orvosra átlag 100 óra jutott, ezek $\frac{1}{3}$ részét a vizsgálatok, $\frac{2}{3}$ részét pedig előadások foglalták le. A tanulók száma 3.436 tanonc volt, ebből 2.753 fiú, 683 leány. Eleinte a tanulók minden módot felhasználtak, hogy az orvosi vizsgálat alól kivonják magukat. Ennek oka az volt, hogy féltek tőle, hogy egy betegség miatt esetleg állásukat veszthetik és hogy szégyelték mosdatlan testüket és piszkos alsóruhájukat. Mihelyt azonban látták, hogy az orvosok milyen megértő és résztvevő módon bánnak velük, megnőtt a bizalmuk. Örvendetes, hogy az egészségügyi állapot általában kielégítő volt. Csak 3 olyan tanoncot találtak, akik iparuk folytatására teljesen alkalmatlanok és mindössze 27-et, akiknek egészségi állapota nem egészen megfelelő annak a foglalkozásnak, amelyet űznek. Különösen figyelemre méltó, hogy a 3.436 tanonc közül nem akad egy sem, aki nemibeteg lett volna, vagy akin kegyetlenkedések nyomai látszottak volna. Mindössze 303 eset volt kezelés alatt, ezeknek is 10%-ánál csupán ellenőrzésre kellett szorítkozni. Értékesek a különböző iparágakról tett tapasztalatok. Ha az adatokat tovább is gyűjtik és folytonosan feldolgozzák, úgy nagy reményünk lehet arra, hogy meg fogjuk találni azokat a támpontokat, amelyek alapján eldönthető, hogy ki milyen iparágra alkalmas.

Iskolai étkezdék. Az iskolai tanulók proletár gyermekekből kikerülő része oly rosszul táplálkozik, hogy a legtöbb nagy város iskoláiban rendeztek már be iskolakonyhát és iskolai étkezdéket. Ily irányú kezdés már nálunk, Budapesten is történt, igaz, hogy nem egészen kielégítő formában.

Münchenben most végeztek vizsgálatokat arra vonatkozólag mennyiben szükségesek ily iskolai étkezések és mi a hatásuk. A Münchener med. Wochenschriftben dr. Oppenheimer, a híres gyermekorvos és Landauer tanító együttesen közölnek tanulmányt az iskolás gyermekek tápláltságáról. Mérések alapján megállapították, hogy a vagyonosabb szülők gyermekei összehasonlíthatatlanul jobban tápláltak és fejlettek, mint a szegények gyermekei. A 6 éves leánykák 75%-a volt hiányosan táplált és fejlett. A 15 éveseknek már 83–81%-a. Épp olyanok a viszonyok a fiuknál. Ebből azt a következtetést vonják le, hogy az iskolai étkezést erélyesen kell reformálni és kiterjeszteni az összes külvárosi iskolákra kivétel nélkül.

Iskolás gyermekeknek orvosi segélyben való részesítése. Anglia és Wales iskoláit kerek 6 millió gyermek látogatja, de ezekből évente körülbelül csak harmadrésze vizsgálható meg orvosilag. Az iskolaorvosi szolgálat 300.000 font sterlingbe kerül. Emellett a legtöbb esetben a pusztán vizsgálaton kívül egyéb nem történik és csak az esetek nagyon kis részét kezelik is egyúttal. Csupán 30 városban van iskolai klinika vagy gondozóhely, csak 34 hatóság adja a gyermekeket kórházakba, 47 hatóság alkalmaz iskolai ápolónőket, csak 70 hatóság kerületében kapnak a rövidlátó gyermekek megfelelő felügyeletet. A 6 millió gyermek 63%-a nem volt egészséges és pedig 40%-nak feltűnően rossz foga volt, 10%-a szembajban szenvedett, 7%-a fülbajban, 1% tuberkulózisban és 1% szívbajban.

A munkaadóknak alkoholelleses küzdelme az utolsó évek folyamán nagyot nyert erőben és jelentőségben. Így Brombergből azt az értesülést nyertük, hogy ott a hutamunkásoknak, akiknek a nagy hőség következtében igen sok italra van szükségük, a vízhez rendszerint citromnedvet, »Korrigens«-t s egyéb izesítőket adnak; ugyanígy tesznek a schleswigi üveggyárakban, ahonnan még azt is jelentik, hogy a munkások az ily módon jobb ízűvé tett vizet sokkal szívesebben isszák, mint a közönséges ivóvizet. A Düsseldorf környékén levő vasművek legfőbbjében szintén »Coco«-t, »Citrolin«-t és gyümölcsnedveket osztogatnak szét a munkások közt, hasonlóképen a kölni kerületekben, ahol a jelentés szerint »különösen a nagy hőségben dolgozó munkások túlságos mértékű vízfogyasztásának mérséklése céljából a vállalkozók szomjúságcsillapító gyümölcsnedv-kivonatokat, citromsavat és egy fodormentakivonatot, amely »Syrup de Calabre« néven kerül a forgalomba, bocsátanak a munkások rendelkezésére.« Az ebbeli fogyasztás mértékének megvilágítására elég a következő két példát felhozunk: Az arnsbergi kerület egyik nagy vasművében, ahol körülbelül 4.000 ember van foglalkoztatva, a jelentési évben 4.913 márka ára kávéval kívül 12.295 márka ára citrolint osztottak szét teljesen ingyenesen a munkások közt. A trieri kerület hutáiban 2.000 liter citromnedvet (víz nélkül) kaptak teljesen ingyen a munkások; ugyanígy a kávéfogyasztás a jelentési évben 300.000 litert tett ki. Merseburg környékének egyik cukorgyárában szikvizgyártáson és szétosztáson kívül szintén arra iparkodtak szoktatni a munkásokat, hogy ivóvizükhöz gyümölcsnedveket keverjenek, hogy ezáltal a munkások által nagyban fogyasztott és jórészt rosszminőségű pezsgólimonádét kiszorítsák.

Úgy látszik, hogy nincs már messze az az idő, amikor a németországi vállalkozók előtt teljesen magától értetődő lesz a munkások italáról való gondoskodás. Az iparfelügyelők jelentéseiben úgyszólván állandóan olvasható, hogy az ez irányú tevékenység milyen jó eredménnyel jár. A potsdami kerület egyik üveggyárakból kávé és tej kiosztásával sikerült a pálinkát teljesen kiszorítani. »Ha a fiatalabbak először nevetnek is a dolgon, később mégis rászoknak.« Szóval itt is beigazolódik a szálló ige: »Amit először kinevetünk, később magunk is utánozzuk.« Különösen örvendetes a tejfogyasztás emelkedése. Így pl. egy gyárban, ahol csupán 80 munkás dolgozik, a naponkénti tejfogyasztás 60 liter volt. A tea is mind nagyobb és nagyobb tért hódít magának.

A magyarországi munkaadók közül a hernád-korompai vasgyár munkásai számára szikvizgyárat állított fel és most a kohómunkások számára a kohókban teakonyhákat rendez be.

MUNKÁSVÉDELEM.

Az ólomtartalmú festékek használatának eltiltása

tárgyában a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének Baselben székelő központja — mint már megírtuk — körlevelet küldött országos szakosztályainak referenseihez, melyben annak közlését kéri, miként s mily mértékben szereztek érvényt a Luganóban megtartott VI. gyűlés ama határozatának, amely az ólomtartalmú festékek használatának eltiltására irányul.

A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete alakulása, tehát mintegy 10 év óta nemcsak azokkal a kérdésekkel foglalkozott, amelyek arra vonatkoztak, hogy az egészségre ártalmas iparágakban a higienikus viszonyok mikép javítandók, hanem arra is törekedett, hogy a fehér foszfort a gyufagyártásból kitiltassa s mindenekelőtt az iparban oly gyakori ólommérgezés elkerülhetését segítse elő. A folytonos kutatások, vizsgálatok és tanácskozások alapján az 1910 szeptember havában Luganóban megtartott gyűlésen elhatározták, hogy minden egyes ország kormányához beadványt intéznek aziránt, hogy a festő-, mázoló- és fényezőiparban az ólomtartalmú festékek használatát tiltsák meg; ugyanekkor megállapították azokat az irányelveket is, amelyeket a keramiai, a nyomda- és betüöntő-üzemekben, valamint a caisson-munkálatoknál a munkások egészségének megóvása érdekében követni kell.

Több mint 100 év óta törekednek arra, hogy az ólomtartalmú festékeket, mindenekelőtt az úgynevezett »ólmfehér« (Bleiweiss) méregtelen festékekkel pótolják. A XIX. évszázad vége táján számos francia város és több francia miniszterium, a későbbi években pedig a belga miniszteriumok és a svájci szövetség-tanács megtiltották, hogy az állam számlájára készülő munkálatoknál ólomtartalmú festékeket használjanak. A kísérletek egész sora, melyeket mindenekelőtt Franciaországban, Svájcban és Hollandiában végeztek, igazolták, hogy az ólomtartalmúakat pótló ólommentes festékek mindenképp — ár, tartósság, nedvesség elleni ellentállás, stb. tekintetében — jól beváltak.

Az osztrák kereskedelemügyi minisztérium vizsgálatai kiderítették, hogy az ólomtartalmú festékeknek zárt, belső helyiségekben való alkalmazása, illetve használata (Innenanstrich) veszélyezteti leginkább a munkások egészségét és egyik enqueten, melyet e minisztériumban tartottak, a mázoló-mesterek maguk kérték, hogy az ólomtartalmú festékeknek zárt vagy belső helyiségekben való használatát tiltsák el. Ennek következményeképpen az osztrák kormány 1908. évi április 15-én kelt rendeletével e tilalmat ki is mondta, s ennek hasznos eredményei már is igazolódtak.

Franciaországban az ólomtartalmú festékek használata elleni harc a legrégebb keletű; hosszas parlamenti tárgyalások után 1909. évi július hó 20-án hozták meg azt a törvényt, amely az »ólmfehér« festékek építkezéseknél — belső helyiségekben, szintúgy külső részekben — való felhasználását az 1914. évtől kezdődő hatállyal megtiltja.

Jóllehet a kísérletek hosszú sora bizonyítja, hogy az ólomtartalmú festékek külső festésnél (Aussenanstrich) is igen jól pótolhatók ólommentes, tehát méregtelen festékekkel: mégis a munkásvédelem nemzetközi egyesülete követte irányelvét, mely szerint a higienikus szempontok alapján legsürgősebben szükséges módosításokat csakis abban a mértékben követelt, amelyben e módosítások technikai vagy gazdasági nehézségekbe nem ütköznek. Így tehát a bizottság elhatározta, hogy jelenleg csupán azt kéri a kormánytól, hogy zárt, belső helyiségekben végzendő mázolásoknál tiltsák el az ólomtartalmú festékek használatát. Az 1909. évi december 15-én kelt beadvány indokolja az ólomtartalmú festékek használatának bejelentési kötelezettségét, ami a jelzett tilalom végrehajtása érde-

kében mulhatatlanul szükséges, annál is inkább, mivel a legújabb orvosi vizsgálatok kétségtelenül kiderítették, hogy a mázolóknál — noha a megbetegedési esetek többnyire nem nagyon súlyosak — az ólommegbetegedések száma jóval nagyobb, mint azt hitték.

Az ólommérgezés más iparágakban, így a könyvnyomdász és betűöntő, valamint a keramiai iparban is nagy számmal követel áldozatokat. A könyvnyomdai ipar higienikus viszonyainak szabályozása tárgyában a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete már kitűzte és megszabta a követendő irányelveket. Az egyes országbeli bizottságok vizsgálatokat végeztek a könyvnyomdászok és betűöntők egészségi állapotára, valamint az ólommérgezésnek a jelzett iparágakban való előfordulása gyakoriságára s a mérgezés elhárítására alkalmas módokra vonatkozóan. Az így szerzett adatok alapján szakemberek kidolgozták a szükséges tervezet alapvonalait és e tervezetet minden országbeli bizottsághoz véleményezés céljából elküldték. A hosszantartó s alapos munkálatok után a végleges tervezet a Luganóban összejött bizottság elé került, mely azt újból tárgyalás alá vette. A meghatározott alapelvek higienikus szempontból csak a legszükségesebbet kívánják s ami technikai s gazdasági körülmények figyelembe vételével könnyen végrehajtható; így tehát a meghatározott alapelvek tulajdonképpen minimális követeléseket támasztanak. Követelik, hogy az üzemek ama helyiségeit, amelyekben a munkának az egészségre veszélyes részleteit végzik, egymástól elkülönítsék, ezeknek a helyiségeknek megfelelő berendezését, célirányos rendszabályok alkalmazását, ezenfelül az egyéni védekezéshez szükséges segédeszközök (ruhaszekrények, öltöző-, mosdóhelyiségek, mosdószerkek, munkásruhák) nyújtását, végül, hogy a nőket oly munkától, amelynél ólommal jutnak érintkezésbe, tiltsák el. Egyes államokban, különösen Franciaországban a nőket nagyobb számmal alkalmazzák a nyomdai iparban; erre való tekintettel a bizottság elhatározta, hogy még újabb vizsgálatokat végeztet a női munkásokat illetőleg. Ezzel az eljárással is igazolta a bizottság, hogy mily elővigyázatossággal és óvatossággal jár el követeléseinek támasztásában.

Hasonlóan gondos s alapos előmunkálatok, tanácskozások után a luganói értekezlet a keramiai ipar egészségügyi viszonyainak rendezésére is rendszabályokat állapított meg. A keramiai iparban csakúgy, mint a festő-, mázoló- és fényezőiparban a munkások egészségének megóvása megköveteli, hogy az ólomtartalmú festékek használatának lehetőségeit megszorítsák. Technikai és gazdasági körülmények lehetővé teszik, hogy az ólomtartalmú zománcokat úgy a porcellán-, mint a kőedényipar terén ólommentes mázzal, illetve zománccal pótolják s ezt a pótlást egy bizonyos mértékben már be is vezették ez iparágakban. Egyes gyártási ágakban azonban, különösen pedig a közönségesebb cserépedények és csempék készítésénél az ólommentes zománcanyag alkalmazása technikai nehézséget okoz. Ezek gyártásánál tehát a ma fennálló egészségügyi veszélyek csak azzal csökkenthetők, hogy az általában használatos igen ártalmas ólomvegyületek helyett aránylag ártalmatlanokat használnának.

A kormány és a hatóság feladata volna, hogy a keramiai üzemek tulajdonosainak, de különösen a kisiparosoknak támogatása és kellő kioktatása útján megkönnyítse az átmenetet az ólommentes vagy legalább is ártalmatlan, illetve kevéssé ártalmas zománcanyag használatához. Ahol az ólomtartalmú zománcanyag használata továbbra is veszélyezteti a munkások egészségét, erélyes rendszabályok alkalmazandók a mérgezés elhárítására; mindenekelőtt az ily üzemekben a munkásnők és ifjúkori munkások eltiltandók minden oly munkától, amelynél ólomtartalmú anyagokkal jutnak érintkezésbe; továbbá azok a helyiségek, amelyekben az ártalmas anyagokat feldolgozzák, egymástól elkülönítendő, különösképpen pedig — ez a kisiparosra vonatkozik — lakó- vagy hálószobáktól választandók el.

A caisson-betegség nem követel ugyan annyi áldozatot, mint az ólom-mérgezés, de a megbetegedések igen súlyos természetűek és gyakran halálos kimenetelűek. Ez a körülmény egymagában is megköveteli, hogy az ily munkálatokat hatóságilag rendszabályozzák s minthogy a megfelelő rendszabályok alkalmazásával a caisson-betegség úgyszólván teljesen elhárítható, elengedhetetlen, hogy a szükséges védőintézkedések foganatosítását mindenkor követeljék.

A felsorolt okoknál fogva a munkásvédelem nemzetközi egyesülete reméli, hogy az egyes államok kormányai figyelmet fognak fordítani a munkások egészségét veszélyeztető iparágakra és tekintettel lesznek a megfelelő rendszabályok kibocsátásánál azokra az alapelvekre, amelyeket az egyesület beadványa fejez ki.

A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete magyarországi szakosztályának ez ügybeni referense, dr. Friedrich Vilmos egyetemi magántanár, az egyesület beadványának sorsát illetőleg arról értesítette a Baselen székelő központi irodát, hogy Magyarországon is — illetékes helyről így értesült erről — már előkészítés alatt áll oly törvénytervezet, mely az iparban alkalmazott mérges anyagok, tehát az ólomfestékek használatát is szabályozza. Kívánatos, hogy ez a szabályozás szigorú rendszabályokat fejezzen ki és keltsen életre, amelyek az iparban feleslegessé vált mérges anyagok használatát eltiltsák s kötelezővé tegyék az ezeket jól pótló méregtelen anyagok alkalmazását.

Dr. H. E.

A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete folyó évi november 26-án alakult meg a Társadalmi Múzeum helyiségében. Az alakuló közgyűlést az előkészítő bizottság nevében dr. Földes Béla egyet. tanár nyitotta meg és vázolta a munkanélküliség elleni küzdelem céljait és feladatait. Dr. Ferenczi Imre a Gandban megtartott nemzetközi összejövetelről tett jelentést és az egyesület munkaprogramját jelölte meg főbb vonásokban. A jelentést közölni fogjuk. Az alapszabály-tervezet csekély módosítással elfogadtatott, majd a választások ejtettek meg. Megválasztottak többek közt elnöknek dr. Földes Béla, társelnöknek Bárczy István polgármester, Bartóky József államtitkár és Vargha Gyula min. tanácsos, titkárnak: dr. Ferenczi Imre.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete december 10-én tartotta nagyszámú közönség jelenlétében évi rendes közgyűlését Szierényi József v. b. t. t., ny. államtitkár elnöklete alatt. A közgyűlés kiemelkedő mozzanata az elnök nagyérdékű megnyitó beszéde volt »Az utolsó két év szociálpolitikája a külföldön« cím alatt. A beszédet az illusztris szerző szivességéből a Munkásügyi Szemlében közölni fogjuk. A számvizsgáló-bizottság jelentése után a választmányt egészítették ki. Megválasztották Dr. Bud János, Kiss Adolf, dr. Pap Géza, dr. Somogyi Manó és dr. Várró Istvánt. Végül dr. Heller Farkas egyesületi titkár tartott nagy tetszéssel fogadott előadást »A szociálpolitika és a felső osztályok« címen.

Az építési szerencsétlenségek és az építőmunkások. A főváros területén az utóbbi időben mind sűrűbben előforduló építési szerencsétlenségek arra késztették a budapesti építőmunkásokat, hogy nyilvános gyűlésen foglalkozzanak a több-kevesebb emberáldozatot követelő épület- és állványösszeomlásokkal és védelmet keressenek a szerencsétlenségek megelőzésére. A nyilvános gyűlés elnöksége megbízást nyert a gyűléstől arra, hogy a székesfőváros tanácsához és a kereskedelemügyi miniszterhez beadványt intézzen és oly intézkedések foganatosítását kérje, amelyek a balesetek elhárítására alkalmasak. A terjedelmes emlékirat abban látja az építkezési szerencsétlenségek főokát, hogy az építőipar föllendülése ahhoz nem értő vállalkozók egész seregét vonta az építőipar körébe és ezek a vállalkozók olcsó anyaggal, hiányos állvánnyal, rosszul díjazott és szakképzetlen személyzettel dolgoznak úgy, hogy mások kárán, mások egészségének és életének veszélyeztetésével a maguk anyagi hasznát biztosítsák. A szerencsétlenség következményeiért azonban nem vállalják a felelősséget, hanem áthárítják a vagyontalan munkavezetőre. Az emlékirat az államrendőrség évi jelentéséből statisztikai adatokat emel ki, amelyek szerint

a fővárosi építkezéseknél 1903. évtől 1907-ig, tehát 5 év alatt 296 baleset történt, míg 1907-től 1910-ig, tehát 3 év alatt, 1.174 volt az építési balesetek száma. A balesetek nagy számának további okát abban látja a memorandum, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. a munkaadót mentesíti a balesettel járó anyagi kötelezettségek alól. Ezekhez járul még az a körülmény is, hogy az építkezés technikájában az utóbbi időben sok újítás merült fel, amely újításokat a minél több és minél gyorsabban előálló haszonra vágó építővállalkozók helytelenül alkalmazzák. Az építkezés folyamata, az építőanyagok felhasználása, az állványozás szakszerű kivitele, a munka beosztása szakkérdést képeznek, amelyet csak azok ismernek teljes mértékben, akik az építkezés gyakorlati munkálataival foglalkoznak. Az iparfelügyelő és a kerületi mérnökök, akik az építkezések ellenőrzésével vannak megbízva, csak elméletileg ismerik e kérdést, az ellenőrzés alkalmával nem képesek felismerni azokat a bajokat, amelyek a szerencsétlenségek okai és csak utólag konstatálják a baleset okát. Az emlékirat utal Németország és Ausztria törvényes rendelkezéseire, melyekkel a magas építkezéseket kivették a rendes iparfelügyelet hatásköre alól és az állami költségvetés terhére szervezett szakmai iparfelügyelet hatáskörébe utalták.

E fejtegetések után a nyilvános gyűlésen elfogadott határozati javaslatot terjeszti elő az emlékirat. A javaslat röviden megállapítja az építkezési szerencsétlenségek okait, majd így folytatja:

»A balesetek jövőbeni meggátolása szempontjából követeli a gyűlés a főváros törvényhatóságától és a kereskedelemügyi kormánytól: 1. A fővárosi építési szabályzat oly módon való módosítását, amely biztosítékot nyújtson az építkezésnek szilárd anyagból megfelelő építési időtartam biztosításával és a nélkülözhetetlen munkásvédelmi intézkedések foganatosításával való elkészítésére; 2. a fővárosi építkezések ellenőrzésére a szakmai iparfelügyelet sürgős létesítését oly módon, hogy az iparfelügyelőket fele részben a főváros építőipari munkaadók, fele részben pedig a fővárosban dolgozó építőmunkások saját sorai közül három-három évi időtartamra válaszzák. A szakmai iparfelügyelőség fenntartásának költségét az állampénztár fedezze; 3. az építőipari felügyelőség rögtön ítélkező hatósági jogkörrel ruháztassék fel és működési körét az építéssel foglalatosskódó szak- és érdekeltségi testületek véleménye alapján a kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére a törvényhozás állapítsa meg.«

A munkaidő megrövidítése nem káros az ipar termelőképességére. Ezt bizonyítja az a hivatalos megállapítás, mely a turini világkiállítás német osztályának katalógusához irt bevezetésben foglaltatik. Ez a magas színvonalú tanulmány lapidáris rövidegességgel, de igen értékes adatokkal bizonyítja, hogy 1870 óta mily nagy fellendülést mutat a német ipar és hogy ebben a fellendülésben mily fontos szerepe volt a munkásnak. Jellemző a modern munkásra a vágy a műveltség, az önképzés után. A német munkásnak tanulásra bőven van alkalm, úgy, hogy a német munkásság a világ legjobban képzett és képesített munkásanyagához tartozik. A munkásképzést szolgáló intézmények, mint amilyenek az olvasótermek, népszerű főiskolai tanfolyamok, a szakszervezetek rendszeres tanítása, kétségtelenül hozzájárulnak ahhoz, hogy a munkás és különösen a gépmunkás munkateljesítménye nagyobb és értékesebb lesz. A munkaidő megrövidítése, mely nélkül az önképzés lehetetlen lett volna, tapasztalat szerint sehol sem eredményezte a képesített munkás munkateljesítményének csökkenését, hanem ellenkezőleg, ennek emelkedéséhez vezetett.

Ez a hivatalos megállapítás, melyet egyébként számos komoly és megdönthetetlen megfigyelés és tanulmány régen megelőzött, mindenesetre figyelemre méltó. A hatóságok — és nemcsak a mi magyar hatóságaink — ilyen megállapításokhoz nem igen szoktatták eddig a szociálpolitikai közvéleményt.

Munkásvédelem az üvegiparban. Az üvegmunkások egészségének védelmére rendeletet bocsátott ki a francia kormány. Minden üzemben, melyben szájpipával fújják az üveget, az üzemtulajdonos költségére állandó orvosi felügyeletről kell gondoskodni. Munkás csak akkor állhat munkába, ha orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy nem szenved ragályos betegségben. A palackfúvó műhelyekben dolgozók minden két hétben tartoznak egy ilyen bizonyítványt hozni, más műhelyekben a bizonyítványt csak akkor kell megújítani, ha a munkás 14 napnál tovább volt keresetképtelen beteg. Oly üzemekben, melyekben

több munkás használja ugyanazt a fúvópipát, ezt szigorúan kell fertőtleníteni minden használat után.

Egy másik rendelet az üvegyiparban alkalmazott gyermekek védelmét célozza. Oly üzemekben, melyekben palackokat és ablaküveget gyártanak, 15 éven aluli gyermekeket egyáltalában nem szabad alkalmazni, az összes többi üzemekben 14 év az alkalmazás korhatára. Üvegfúváshoz 16 éven aluliakat egyáltalában nem szabad felhasználni, más üzemekben a feldolgozott üvegdarab súlya 1 kg.-nál nagyobb nem lehet. A nyújtásnál és hengerelésnél is megvan gyakran a súlymennyiség, melyet gyermeknek fel szabad dolgoznia. A 18 éven aluliak, ha a kemencéknél dolgoznak, védő álarcot kell hogy viseljenek.

A rendelet szép. Csak az a sorsa ne legyen, mint a hasonlóan szép magyar rendeleté: az üvegyáros urak nem tartják be.

A nitro- és amidovegyületek előállításának egy kevésbé munkásveszélyes módját rendeli el a porosz kereskedelmi miniszternek egy folyó év október hó 11-én megjelent rendelete. A rendelet a munkahelyiségek légtartalmát szabja meg. Kötelezi a munkaadót, hogy az munkásait az üzem veszélyességeiről kioktassa. Minden évben több ízben tartozik az összes munkásokat nyomtatott röpívek és szóbeli felvilágosítás útján kioktatni arra nézve, miképpen kell dolgozniok és viselkedniök, hogy bajuk ne essék. Alkoholtartalmú italokat a munkaidő alatt, de a szünetek alatt se, egyáltalában nem szabad inni, ép oly szigorúan tilos a dohányzás és bagózás. A munkaadó tartozik munkaruhát adni a munkásnak és helyről gondoskodni, hol a munkás átöltözködjék. Élelmiszert tilos a munkaterembe behozni. Külön éttermet kell berendezni, a munkás ebbe csak akkor léphet be, ha kezét és arcát előbb alaposan megmosta. A mosdó-, öltöző- és fürdőhelyiségek el kell különítve és jól fűthetőnek kell lennie, munkásnőt vagy kiskorú munkást ily üzemben tilos foglalkoztatni. Felnőtt munkás is csak akkor állhat munkába, ha bizonyítvánnyal igazolja, hogy egészséges. Az egészségi bizonyítványt csak hatósági orvos állíthatja ki. A bizonyítványok az iparfelügyelőnek bemutatandók. Havonta egyszer az összes munkásokat orvosilag kell megvizsgáltatni. E vizsgálatokról könyvet kell vezetni.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A munkásbiztosítás a képviselőházban.

A kereskedelemügyi tárca költségvetésének tárgyalása alkalmával több szónok a munkásbiztosítás bajait fejtegette a képviselőházban. Orvendetesnek tartjuk, hogy sikerült immár a közvéleményben a munkásbiztosítás iránt az érdeklődést annyira felkelteni, hogy a képviselőházban még akkor is tárgyalják, amikor más fontos dolgok felett egyszerűen tova siklanak. Orvendetesnek tartjuk azt is, hogy a felszólalók mindannyian nagy jóakarattal foglalkoztak e kérdéssel s a képviselőházban pártkülönbség nélkül visszhangot tudtak kelteni azzal a kívánságukkal, hogy a munkásbiztosítás bajait mielőbb megszüntetni és ennek célját és rendeltetését elősegíteni legelső kormányzati kötelesség.

A vitát *dr. Hegedüs Kálmán* vezette be, aki mindenekelőtt kifogásolta, hogy a költségvetés szociálpolitikai kérdésekre alig áldoz valamit és sürgette a munkáskórház mielőbbi létesítését. Áttérve a munkásbiztosítási törvényre, megállapítja, hogy ezt a törvényt a szeretet törvényének keresztelték el, de csakhamar a gyűlölet törvénye lett, amelylyel munkások, munkaadók egyaránt elégedetlenek. A kerületi pénztárak egy részénél anyagi züllés tapasztalható, a törvény végrehajtása silány, egyes szervek hatásköri túltengésben szenvednek, viszont más szervek tehetetlenek és elnyomottságban szenvednek. Behatóan ismerteti ezután a járulék-hátralékok kérdését, az Országos Pénztár és az Állami Hivatal közötti viszonyt, s mindazokat a kérdéseket, amelyek az intézmény anyagi romlását előidézték. Majd kifejti, hogy a munkásbiztosítás életképessége szorosan összefügg a magyar ipar jövő fejlődésével és virágzásával, sürgeti tehát

a mielőbbi revíziót, annál inkább is, mert a törvény keretében a járulékokból lehetetlen fedezni az előírt szolgáltatásokat. Különösen nagy szükség van erre az intézményre a mai körülmények között ebben az országban, ahol sokkal rosszabbak a táplálkozási és lakásviszonyok, ahol sokkal nagyobb a megbetegedési arány, mint a nyugateurópai államokban. De különösen nagy szükség van erre, amikor azt látjuk, hogy nyugaton a munkásvédelemnek különböző intézményei épülnek és virágoznak. Ezekkel az intézményekkel a mi intézményeinknek is ki kell állniuk a versenyt, mert különben jövő ipari fejlődésünket tesszük tönkre. Fel kellene ezt az intézményt arra a piedesztálra emelni, amelyet igazán megérdemel. És mintha a társadalomban erre nézve kedvező előjeleket látnánk, mintha a szociálpolitika ma egyre jobban terjedne. Egyesületek alakulnak a munkásvédelemnek, a munkásbiztosításnak, a munkanélküliség elleni küzdelemnek a céljaira. A szociálpolitika egyre nagyobb hódítást tesz hazánkban, és azt hiszi, hogy egy új korszak fog kezdődni, amely korszak hatalmas lendületet fog adni a törvényhozásnak is. És ez a törvényhozás nem fog elzárkózni a munkásbiztosítási törvény revíziója előtt.

Gróf Batthányi Tivadar szintén azt az álláspontját fejt ki, hogy a munkásbiztosítási törvény teljes alapos átdolgozásra szorul. Elmondja, hogy annak idején a munkásbiztosítási törvényjavaslat előadói tisztét nem fogadta el, mert azt a munkásokra és a munkaadókra egyaránt helytelennek tartotta. Csodálkozik, hogy a kormány két éves uralma alatt nem lépett még a törvényhozás elé a bajoknak orvoslására novellával vagy új törvényjavaslattal.

Bródy Ernő azt hiszi, hogy a jelenlegi bajokon másként segíteni, mint új törvénnyel, nem lehet. Behatóan ismerteti a törvény alapelveit, s megállapítja, hogy ezek közül csak a paritás vált be, amennyiben a munkások és a munkaadók az önkormányzati szervezetekben a legteljesebb harmóniában dolgoznak. Ellenben hibáztatja, hogy a betegség és balesetbiztosítás egységesítését nem vitték keresztül teljes mértékben és nem mindenki van baleset ellen biztosítva, aki betegség ellen biztosítva van. Problematikusnak tartja, hogy a gyakorlatba át lehet-e vinni azt az elvet, hogy az egész országban egy pénztár legyen egyenlő teherviseléssel, egyenlő segélyosztással. Felsorolja azokat a kerületi pénztárakat, melyeknek kezelési költségei fölülmulják a szolgáltatásokat és ahol a betegek ellátása még ma is sok kifogásra ad alkalmat. Részletesen foglalkozik a pénzügyi kérdésekkel s megfontolandónak tartja, hogy a kerületi pénztáraknak nem kellene-e megadni a vagyoni jogi önállóságot oly módon, amint a külföldön is megvan mindenütt s amint ezt a Gyáriparosok Országos Szövetsége és a szocialista szakszervezetek kongresszusa egyaránt követeli. Majd áttér az Állami Munkásbiztosítási Hivatal működésének ismertetésére és megállapítja, hogy a Hivatal birói működésében kifogástalan, sőt kitünő, a judikaturát kitünően irányítja, de ha főfelügyeleti jogkörében adminisztrál, nem ellenőriz és felügyel, amint azt a törvény előírja, hanem valósággal vezet és intézkedik; a Hivatal intézkedésének tulajdonítja a hat napi járulék elrendelésével a pénztáraknak okozott anyagi károkat és azt is, hogy a baleseti járulékok kirovása négy év óta az idén történt meg először, amivel a munkaadóknak óriási károkat okoztak. Felemlíti a tisztviselők és az orvosok kérdését és azt, hogy a felosztatott pénztárak vezetését rendőri kézre bízták s végül ama reményét fejezi ki, hogy a mostani kereskedelemügyi miniszter új, jó törvényt fog alkotni.

Haydin Imre az eddigi szónokokkal ellentétben óvatosságra int a törvény revízióját illetően. Először azért, mert a gyakorlat megmutatta ugyan a törvény hibáit, de nem érlelte még meg azokat a diszpozíciókat, amelyekkel ezek legcélyszerűbben helyettesíthetők. Másodszor a törvényben a legkülönbözőbb érdekek vannak kondenzálva és attól tart, hogy mihelyt a revízió szövegre kerül, ezek egyszerre felszabadulnak s ádáz harcba keverednek egymással. Harmadszor óvatosságot követel az is, hogy a törvény revíziójánál sem a kormány, sem a törvényhozás nem zárkozhatik el a rokkantsági és aggkori biztosítás alól. Ha a miniszter segíteni akar a bajokon, merész és bátor kézzel nyuljon a törvény végrehajtásához és eredeti felhatalmazáshoz és ennek alapján mindenekelőtt tisztázza a hatáskörök kérdését. Ezzel mindjárt megszűnik az ádáz veszekedés, helyreáll a működések összhangja, jobb jövő nyílik az egész intézmény számára. A második feladat, amely már magára az intézményre hárul, az, hogy megfelelő munkaprogramot alkosson. A pénztárak most a maguk feladatainak ideálisabb

teljesítése érdekében mindenféle tervet kovácsolnak; csak hogy az a baj, hogy minden megfontolás és rendszer nélkül, úgy hogy az ekként maguk elé tűzött feladatok egymásra nőnek, elfojtják egymást, sőt megbénítják a pénztárt még a mindennapi feladatok teljesítésében, a betegsegélyek és balesetek akkurátus kiszolgáltatásában is. Véleménye szerint a pénztáraknak első sorban biztosítanok kell a maguk jövedelmét és ezzel szemben biztosítani kell a baleseti és a betegsegélynek rendes és pontos kiszolgáltatását. Ez az első feladat; ez az az alap, amelyen megnyerhetik a közönség bizalmát és csakis akkor, ha ezt a bizalmat elérték, nyerik el azt a bázist, amelyek magából a betegsegélyből és baleseti segélyből nyerik a fedezetet és ha ezzel is megnövesztették a közönség bizalmát és saját hitelüket, akkor gondolhatnak az ezen módon anyagi téren elért feleslegek terhére olyan távoli feladatok megoldására, amelyek megkoronázzák, betetőzik az egész intézmény hivatását. Az Állami Hivatalt úgy tekinti, mint az autonómiának egyenrangú szervét, amelynek feladata, hogy az intézmény függetlenségét úgy felfelé, mint lefelé a napi politikai áramlatoktól megóvja. Ennek azonban nem szabad odáig mennie, hogy a munkásságot mintegy megakadályozza abban, hogy ezen intézmény keretén belül érvényesülhessen. Hiszen ez az intézmény a munkásoké; ez az intézmény szolgál arra, hogy levezető csatornája legyen annak a szociális és politikai elégtelenségnek, amely a munkásság körében tapasztalható és létezik; ez az az intézmény, amely biztosítja a munkásságnak a szabad érvényesülést, hogy megmutathassa azt, hogy nemcsak tagadni, hanem alkotni is képes. Ez az az intézmény, amelybe a munkásságnak, hogy a maga célját megvalósíthassa, a maga legjobb tudását, legjobb erőit kell belevinnie és e tekintetben nem szabad azt gátolni. A gátat oda kell állítani, de csak oda, hogy alulról se kerülhessen ez az intézmény soha egy pártpolitika hatalmába és szolgálatába és e tekintetben elég erélyesnek kell lennie az illető állami hivatalnak, hogy azt megakadályozhassa. Végül a balesetbiztosítás kiterjesztését kéri az ipari és üzemi megbetegedések következményeire is, amelyekre az Országos Pénztárnak most fedezete nincs, mert a veszélyességi táblázat nem az ipari megbetegedések, hanem a baleseti veszélyekre való tekintettel van megalkotva.

Haller István kifogásolja, hogy folyton a revíziót sürgetik, de szociális szempontból a revíziót illetőleg mindenki hallgat, pedig a törvény revíziójánál követelményül kell felállítani, hogy abban visszaesés nem lehet, sem az autonómia, sem a munkásság hátrányára. A revíziónál figyelembe kell még venni a mezőgazdasági munkásokat, a házicselégeket és az állami és közhatósági szolgálókat, akik most a biztosításból ki vannak zárva. Az új törvényben megszüntetendők tartja a vállalati pénztárakat és a bányatársuladákat. A vállalati pénztárak csak arra jók, hogy kiválogatják a legegészségesebb elemet. Kevés a baleseti kártalanításul megállapított 60%, ehelyett teljes kártalanítást követel; épp így az ifjú- és tanoncmunkások kártalanításánál a szociális igazság követelménye az, hogy azt a keresetképeességet kell tekintetbe venni, amelyet az a fiatalember normális körülmények között férfikorára elért volna. A hátralékok megszüntetésére proponálja a hátralékos munkaadók szigorú megbüntetését és ha a hátralék be nem hajtható, azt egyszerűen sikasztásnak minősítsék és bünvádi eljárás alá helyezték. Épp így az új törvénynek pénzbírságra át nem változtatható elzárással kell büntetni azt, aki igazolatlan elmulasztja munkásainak bejelentését. Végül a revízió alkalmával egyidejűleg kívánatosnak és szükségesnek tartja az agykori és rokkantbiztosítás megalkotását is.

Mindezekre a felszólalásokra Beöthy László kereskedelemügyi miniszter kijelentette, hogy teljes mértékben át van hatva a munkásbiztosítás fontosságától, a törvényről azonban az a véleménye, hogy ez hosszabb-rövidebb idő múlva revízióra szorul, amelyet elhamarkodni nem szabad. Addig is a helyzeten segíteni kell, még pedig először az által, hogy az anyagi tönköt, amelynek az intézet már csaknem a szélére jutott, igyekeznünk kell elkerülni a künlevőségek behajtásával, amire a szükséges tárgyalások a belügyi és kereskedelemügyi kormány között már meg is indultak. Másodszor a munkáskórházat mielőbb felállítja, még pedig úgy, hogy az minden nagyobb költség nélkül fokozatosan tovább fejleszhető legyen.

Látjuk tehát, hogy az összes felszólalások csupán arra szorítkoztak, hogy az ismert bajokat feltárják. A lefolyt vita mégis tanulságos volt, de hogy lesz-e hatása a munkásbiztosítás további fejlődésére: az legalább is kétséges.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete f. é. december hó 15-én, pénteken d. u. 6 órakor *felolvasó ülést* tart a Társadalmi Múzeum helyiségében (V., Mária Valéria-utca 12. sz.). Az ülés tárgya: dr. Fáy Gyula min. osztálytanácsos, az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztár igazgatójának felolvasása »A gazdasági munkások biztosításáról a külföldi törvényhozásokban«. A felolvasást vita követi. Vendégeket szívesen látnak.

Az országos pénztár közgyűlése elé — lényegtelenebb adminisztratív kérdéseken kívül — a következő fontosabb határozati javaslatok kerülnek:

1. A betegségélyző járulékok tárgyában kelt 15.649/1911. számú állami hivatali rendelkezés tudomásulvételét az igazgatóság olyan értelemben javasolja a közgyűlésnek, hogy ez a 7 napos járulékszámítás jóváhagyásának tekintendő; megállapítja, hogy a kisiparosoknak nyújtott 2%-os kedvezmény 1912. évi június hó 30-án megszűnik.

2. Felterjesztést javasol a kereskedelmi miniszterhez a községi közvetítésre vonatkozó rendelet kibocsátása iránt.

3. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 4^{1/2} milliós kölcsönének 6 millióra való felemelésének tudomásulvételét javasolja azzal, hogy e kölcsön székházak és ezekkel kapcsolatos rendelő-intézetek, valamint gyógy- és üdülők helyek létesítésére fordítandó.

4. Utasítja a közgyűlés az igazgatóságot, hogy általában a pénztári tagok egészségügyi állapotának javítására s különösen tüdőbeteg pénztári tagok érdekében szükséges rendelő- és tüdő-gyógyintézeteket, szanatóriumokat, üdülőtelepeket és gondozó intézeteket létesítsen. Felhatalmazza az igazgatóságot, hogy egy 250 ágyas tüdőgyógyintézetet mielőbb megalkosson, elhatározza továbbá Baldócz-fürdő megvételét.

5. Elhatározza a közgyűlés, hogy 75 ágyas baleseti poliklinikát létesít, melyet lehetőleg a budapesti pénztár székházában helyez el.

A Munkásbiztosító Pénztári Alkalmazottak Országos Egyesülete

1911. november 26-án választmányi ülést tartott, amely a pénztári tisztviselők összes aktuális ügyeivel foglalkozott. Elhatározta, hogy a tisztviselők véglegesítése ügyében küldöttséget meneszt az Országos Pénztár elnökségéhez, amelyet felkér, hogy a véglegesítésre vonatkozó kerületi pénztári igazgatósági határozatokat az 1907. évi XIX. t.-c. 130. §-a alapján hagyja jóvá attól függetlenül, hogy az Állami Munkásbiztosítási Hivatal a szolgálati szabályzatot jóváhagyta-e, vagy sem. Ugyanennek a küldöttségnek feladatává tette a választmány ama kérés előterjesztését, hogy az Országos Pénztár a nyugdíjintézetet a mielőbb megalkalmazható autonóm szervre bízva. A választmány elhatározta továbbá, hogy az Országos Pénztárnál megszünteti az ügyviteli szabályzat kiadását, a kerületi pénztárak igazgatóságát pedig megkeresi, hogy a pénztári alkalmazottak részére drágasági pótlékot szavazzon meg azon kulcs szerint, amely szerint az állam a saját alkalmazottainak szavazza meg e pótlékot. A tisztviselők hiteligenyei rendezésének előkészítésével megbízott bizottságot további tárgyalások és végleges előterjesztések megtételével bízták meg. Végül megállapította a választmány a legközelebbi rendes évi közgyűlés idejét.

A kiküldött bizottság már november 27-én el is járt az Országos Pénztár elnökségénél, amelytől úgy a véglegesítés, mint a nyugdíjintézet ügyében előterjesztett kérelemre teljesen megnyugtató választ nyert.

Nőtisztviselők a betegségélyezés javításáért. A Nőtisztviselők Országos Egyesülete 1911. november 19-én nagygyűlést tartott, amelyen elhatározták, hogy az illetékes hatóságoktól a következő intézkedéseket kérelmezik: 1. A betegségélyezésről és balesetbiztosításról szóló 1907. évi XIX. t.-c. oly értelmű novelláris kiegészítését, hogy a törvény hatálya kiterjedjen, tekintet nélkül a munkáltató foglalkozására, minden alkalmazottra, akinek törzsfizetése az évi 4.000 koronát meg nem haladja. 2. Ugyanazon törvénynek oly irányú kiegészítését, hogy önkéntes tag gyanánt minden alkalmazott csatlakozhassék a betegségélyző pénztárakhoz, fizetésére vagy jövedelmére való tekintet nélkül. 3. Több orvos alkalmazását a betegségélyző pénztárak részéről. 4. A pénztári rendelőintézetek kerületenkénti decentralizálását. 5. Üdülőtelepek létesítését a betegségélyző pénztárak részéről. 6. Mindennemű munkahelyiségre kiterjedő egészségügyi felügyeletet. 7. Nők beválasztását a pénztárak igazgatóságába a nőtagok számának arányában. 8. Törvényben biztosított autonómiát a pénztárak részére. 9. Államsegélyt a pénztárak folytonosan növekedő kiadásaihoz képest.

A szociális és a magánbiztosítás határai kérdését tárgyalják f. é. december 16-án Berlinben a »Deutscher Verein für Versicherungs-Wissenschaft« általános taggyűlésén. A vitát dr. Bischoff előadó vezeti be, szólásra jelentkeztek Bielefeldt és dr. Zacher titkos tanácsosok, dr. Manes és dr. Stier-Somlo professzorok.

Alkohol és balesetbiztosítás. A német birodalmi munkásbiztosítási hivatal kezdeményezésére több Berufsgenossenschaft foglalkozott a kérdéssel, milyen módon érhető el, hogy a biztosítottak között az alkoholfogyasztás korlátoztassék. Ugyanis az építőipar és a mélyépítőmunkálatok alkalmazottainál az alkoholfogyasztás még nagyon el van terjedve, abból az általános felfogásból, hogy a szabadban űzött munkák mellett az alkohol nem ártalmas s mint táplálék hasznos. Éppen az építőiparnál azonban az állványokon való munka olyan veszélyekkel jár, melyeket az alkoholfogyasztás csak fokozhat. A nagy melegben végzett és különösen terhes munka következtében előálló gyakori szomjuság is fokozza az alkoholfogyasztást. A kohóüzemekben például nagyon nehéz az alkoholfogyasztást korlátozni, mert még mindig azt hiszik, hogy a munkások termelő-képessége csökken, ha nem isznak. Mindamellett a vas-, acél- és fémipar különböző ágaiban, valamint a kovács- és műszerésziparban sikerült felvilágosítás és célszerű berendezések által korlátozni az alkoholfogyasztást.

A mezőgazdasági munkások között ugyancsak el van terjedve az a felfogás, hogy az alkohol melegít és az időjárás viszontagságai ellen ellentállóbbá teszi az embert és hogy a mezőgazdasági munka nagyrészt ellensúlyozza az alkohol káros hatásait.

A német Berufsgenossenschaftok szövetsége a fentiekre való tekintettel határozati javaslatot fogadott el, melyben felszólítja a kötelékébe tartozó szövetségeket, hogy tekintettel arra, hogy az alkoholfogyasztás a szellemi funkciókat, különösen a biztonság iránti megfigyelőképességet korlátozza s ezáltal az üzemi balesetek létrejöttében nagy része van; tekintettel továbbá arra, hogy a balesetek következményeit is károsan befolyásolja az alkoholélvezet azért, mert az alkohol által elváltzott szervek a sérülések által különösen súlyosan támadtatnak meg: *foglalkozzanak azzal*, hogy mily mértékben kívánnának az alkohollal való visszaélések elleni küzdelemben résztvenni.

Szegényellátás és munkásbiztosítás. Hogy a munkásbiztosítás nem minden tekintetben jelent feltétlenül terhet az érdekelt munkaadóknak s hogy a munkásbiztosítás költségei miként térülnek meg más oldalon, azt élénken illusztrálja egy németországi hivatalos lapnak közleménye, mely rámutat arra, hogy a szegényügyi ellátást évről-évre miként tehermentesíti a rokkantbiztosítás, mely folyton emelkedő összegeket térít meg a szegényügyi igazgatásnak. Számos kisebb község előjárói nagy meglepéssel említik a munkásbiztosítás hatását, mely a községek vállairól a szegényügyi terheknek mind nagyobb részét veszi le. Legjellemzőbb példáját láthatjuk ennek Berlinben, hol a rokkantbiztosító intézet által a szegényügyi igazgatásnak megtérített összegek a következőképp emelkedtek: 1895-ben 13.580, 1900-ban 45.790, 1905-ben 116.230, 1909-ben 1.400.000 K.

Látható, hogy a biztosítási terhek jó részét más úton megtakarítják a munkaadók is, amennyiben az általános közterhek kevesbednek a szociális biztosítás szolgáltatásai által.

A munkásbiztosítás az angol parlamentben. A biztosítási javaslat tárgyalása több heti vita után egyelőre véget ért az angol alsóházban. A javaslatnak sok ellensége volt magában a kormány pártjában is. Számos részletét erősen kifogásolta a munkáspárt is, mely a Trades-Unionsok károsítását látta a javaslat némely intézkedéseiben. A leghevesebb ellenakciót azonban az orvosok indították ellene, akik — bár nyilvánosan a szociális biztosítás gondolatát nem elleneztek — ezerféle kifogással akarták útját állni a gyakorlati megvalósításnak. A javaslat úgy, amint az alsóház elfogadta, tele is van kompromisszumokkal és kivételekkel s ennek következtében számtalan ellenmondásokkal. A kormánynak azonban az volt a célja, hogy ha bármily áron, de minél előbb tető alá hozza a törvényt, mert minden késlekedés csak újabb tápot adott volna az ellenagitációnak s veszélyeztette volna a javaslat törvényvé válását. Így is igen erős — habár csöndes — ellenakciót indítottak az iparosok, akik mint mindenütt, az ipar túlságos megterhelését féltik a biztosítási költségek révén.

A munkanélküliség esetére való biztosításáról szóló javaslatot, mely eredetileg kiegészítő része volt a betegsegélyezési javaslatnak, külön választották ettől s előzetes tárgyalásra egy külön bizottsághoz utasították.

■■■	JOGGYAKORLAT	■■■
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Gazdasági cselédsegélypénztári tagság és munkásbiztosító pénztári tagság.**

A győri kir. ítélőtábla 1911. évi november hó 8-án kelt 1911. G. 233/3. sz. ítélete.

Ítélet: A kir. ítélőtábla a felebbezési bíróság elutasító ítéletét részben megváltoztatja.

Indokolás: Az 1907 : XIX. t.-c. 1. §-ának 12. pontja szerint a mezőgazdasági termeléssel összefüggő mellékiparágakban (1884 : XVII. t.-c. 183. §-ának a) pontja) akár állandóan, akár ideiglenesen kiegészítőképen vagy átmenetileg munkára alkalmazottak, amennyiben fizetésük egyénenként az évi 2400 koronánál, illetve bérük egyénenként napi 8 koronánál nem több, az ezen törvényben szabályozott, a betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek, bár szorosán véve az ipartörvény rendelkezései ezekre ki nem terjednek.

Ezen biztosítási kötelezettség szempontjából tehát teljesen közömbös az, hogy ezen alkalmazottak a mellékiparágban mily időtartamra, állandóan, alkalmilag vagy felváltva vannak-e foglalkoztatva, mert biztosítási kötelezettségüket az időtartamra tekintet nélkül az ipari munkára alkalmaztatás ténye már maga megállapítja.

Adott esetben az iratokból megállapított tényállás szerint a B) alatti jegyzékben felsorolt egyének alperesnek gazdasági szeszgyárában mindnyájan, és pedig a kérdéses időben foglalkoztatva voltak, jelesül néhányan állandóan a szeszgyári üzem egész tartama alatt, a többiek pedig csak alkalmilag és felváltva teljesítettek a szeszgyárnál szolgálatot.

Ezek az ipari alkalmazottak tehát már az ipari munkára alkalmaztatás ténye alapján az 1907 : XIX. t.-c. által szabályozott, a betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek.

A tényállás szerint azonban az is meg van állapítva, hogy ezen a jelzett mellékiparnál foglalatostkodó személyek a kérdéses időben első sorban az alperesnek szegődményes mezőgazdasági cselédei voltak, továbbá meg van állapítva az is, hogy ezek az 1900. XVI. t.-c., illetve az 1902. XIV. t.-c. értelmében az országos gazdasági cselédpénztár tagjai voltak s hogy már ezen alapon is segélyre volt igényük, továbbá az is, hogy alperes ezen gazdasági cselédeket az 1907 : XIX. t.-c. 28. §-a értelmében betegség esetén orvosi gyógykezelésben részesítette és ennek és az orvoszereknek a költségeit fedezte.

Kérdés már most, hogy az olyan ipari alkalmazottak, akik gazdasági cselédeként a most említett módon betegség esetére úgylis már biztosítva vannak, az ipari alkalmazottakra hatályos és az 1907 : XIX. t.-c. 1. §-ában szabályozott biztosítási kötelezettség alá is esnek-e.

E részben szabály az, hogy ezen kötelezettséget nem az alkalmaztatás címe és nem a foglalkozás neve, hanem a munka minősége állapítja meg.

Tény, hogy a B) alatti jegyzékben felsorolt egyének alperes gazdasági szeszgyárában dolgoztak, tehát ipari munkát végeztek s így mint ipari munkások, az 1907 : XIX. t.-c. 1. §-ában szabályozott biztosítási kötelezettség hatálya alá esnek és ekként az ipari betegségélyző pénztárba való belépés kötelezettsége alól nincsenek felmentve, még arra az esetre sem, ha mint a jelen esetben, az 1900 : XVI., illetve az 1902. XIV. t.-c. cikkek értelmében mint gazdasági cselédek az országos gazdasági és cseléd-segélypénztár tagjai voltak, s ha a munkaadó őket az 1907 : XIX. t.-c. 28. §-a értelmében betegség esetén saját költségén orvosoltatta is, és pedig mindez annál is inkább áll, mert az ipari munkával foglalkozóknak az 1907 : XIX. t.-c. 1. §-a szerinti a betegség esetére való biztosítási kötelezettsége a gazdasági cselédbiztosítástól és segélyezettéstől teljesen független és a közérdek szempontjából is indokolt törvényes rendelkezés.

Ebből következik, hogy ezen kötelezettség alól azáltal sem lehet kitérni, hogy az ipari munkával is foglalkozók szabad választás szerint a gazdasági cselédpénztárnál már előzőleg biztosítottak, mert a törvény ily választási jogot

nem ad, hanem ez a törvényes rendelkezés őket az 1907 : XIX. t.-c. 1. §-a szerinti ipari munkásbiztosításra feltétlenül kötelezi s mert a kétféle minőségben történt biztosítás az 1900 : XVI. és az 1907 : XIX. t.-cikkek által megengedve van, nyilván azon indokból, mert a mezőgazdasági munkás- és cseléd-segélypénztár kötelékében sokkal kisebb értékű gondozásban részesül, mint az ipari munkások az 1907 : XIX. t.-c. értelmében, tehát ez is indokoltá teszi a mezőgazdasági, de ipari teendőket is végző cselédeknek ipari munkásbiztosítását . . .

MUNKAVISZONY.

Üzemtulajdonos felesége által elkövetett durva sértés mikor jogosít kilépésre.

I.

A máhr.-ostrai iparbíróság 1908. október 13-iki Cr. II. 713/8. sz. ítélete.

Ítélet: A panasznak a bíróság helyt ad.

Indokolás: Panaszost panaszlott vendéglős neje vette fel mint pincéernőt és részben a konyhában, részben a kiszolgálásnál foglalkoztatta. Panaszlott vendéglős neje intézte a konyhai munkákat és vezette az üzletet férje távollétében. Egy alkalommal, midőn panaszos egy vendéggel vitába keveredett, panaszlott neje a következőket kiáltotta a panaszosnak: »Maga nyilvános házbaváló, ott is megkereshet 10 frtot.«

Panaszos azonnal megszüntette a munkaviszonyt és a felmondási időre járó bért követeli.

A panasz alapos. Kétségtelen ugyanis, hogy panaszlott feleségének nyilatkozata durva becsületsértés.

Bár az Ipari Rendtartás 82. §-ának a) pontja az alkalmazottnak azonnali munkaviszonyfelbontásra csak akkor ad jogot, ha *munkaadója* követett el vele szemben súlyos becsületsértést, nem hagyható figyelmen kívül, hogy az idézett §. a 91. §-ban kiegészítést lel. Ezen §. szerint ugyanis a VI. rész összes intézkedései kiterjesztetnek a munkaadó helyettesére, hacsak a dolog természetéből folyólag nem csakis a munkaadóra alkalmazhatók.

Mint hogy a korlátozás a jelen esetre nem vonatkozik, csakis az a kérdés döntendő el, hogy panaszlott neje helyettesének tekintendő-e? Mindkét fél egyező előadásából megállapítható, hogy panaszlott neje önállóan vezette a konyhát és az egész üzletet is férje távollétében, továbbá hogy ő alkalmazta panaszost és foglalkoztatta részben a konyhában, részben a kiszolgálásnál. Tehát a panaszlott neje helyettesének tekintendő és így reá a 92. §. alkalmazandó.

II.

A prágai iparbíróság 1910. július 19-én kelt Cr. I. 586/10. sz. ítélete.

Panaszost panaszlott éttermében különös, a felmondásra vonatkozó megállapodás nélkül 1910. június 12-én portásként alkalmazta. Panaszos 1910. július 14-én elhagyta a szolgálatot, mert állítólag panaszlott távollétében gazdaasszonya ártatlanul lopással vádolta.

Panaszos azt állítja, hogy panaszlott gazdaasszonya, ki vele közös háztartásban él, gyakorolja a konyhán a felügyeletet és panaszlott távollétében helyettese. Az általa elkövetett súlyos becsületsértés tehát azonnali munkaviszonyfelbontásra ok.

A vitás kérdés az, hogy panaszlott gazdaasszonya helyettesének tekintendő-e az Ipari Rendtartás értelmében. Az I. R. 55. §-a szerint az iparúzónek nem minden meghatalmazottja, hanem csak olyan jön tekintetbe, kinek ebbeli minősége az iparhatóságnál bejelentetik, illetőleg tudomásul vétetik. Panaszlott gazdaasszonyára nézve ezen bejelentés meg nem történt, az általa elkövetett becsületsértés tehát nem lehet ok a munkaviszony megszüntetésére.

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ II. évfolyamához félbőr kötésben megrendelhető kiadóhivatalban.

Ára 2 korona.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: DR. SASVÁRI JÓZSEF.

Részletfizetésre
is szállítunk

**modern amerikai irodai-, úriszoba-
és könyvtár-berendezéseket**

Glogowski és Társa cs. és kir. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes árjegyzék Ingyen és bérmentve.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA
RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, tám gép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányukat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

Előnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Árúforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. **BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.**

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □ Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT, TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ- GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és **TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT**

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ **ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.**

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA
Budapest, Rákóczi-út 13.
Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

MAGYAR KENDER-ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzmann és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődéinkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

A karácsonyi ünnepek alkalmából közlekedő külön személyvonatok.

A karácsonyi ünnepek alkalmából várható erősebb személyforgalom akadálytalan és rendes lebonyolítása, valamint az utazó közönség kényelme érdekében a rendes személyszállító vonatokon kívül az alább felsorolt vonalakon külön személy-, vegyes- és személyszállító tehervonatok fognak közlekedni.

Budapest nyugoti pályaudvarról Marcheggig, illetve Wienig. December hó 23-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. osztályú kocsikkal. Indul Budapest nyugoti pályaudvarról este 9 óra 40 perckor, érkezik Wienbe reggel 6 óra 5 perckor.

Pozsonytól Budapest nyugoti pályaudvarig f. évi december 23., 24-én és 1912. évi január 1. és 2-án külön személyszállító tehervonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Pozsonyból éjjel 1 óra 13 perckor, érkezik Budapest nyugoti pályaudvarra reggel 6 óra 55 perckor.

Budapest nyugoti pályaudvartól Zsolnáig december hó 23-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Budapest nyugoti pályaudvarról este 8 óra 50 perckor, érkezik Zsolnára reggel 6 óra 20 perckor. Zsolnán csatlakozást talál Oderberg és Kassa felé.

Pozsonytól Zsolnáig december 22. és 23-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Pozsonyból éjjel 10 óra 12 perckor, érkezik Zsolnára éjjel 3 óra 44 perckor. Zsolnán csatlakozást talál Oderberg és Kassa felé.

Lipótvártól Pozsonyig f. évi december 23., 24., 26., 27., 31-én és 1912. évi január 1. és 2-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Lipótvártól d. e. 11 óra 5 perckor érkezik Pozsonyba d. u. 12 óra 49 perckor.

Budapest nyugoti p. u. és Cegléd között f. évi december 17., 23., 24., 25., 26., 27., 31-en és 1912. évi január 1. és 2-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Budapest nyugoti pályaudvarról d. e. 11 óra 55 perckor, érkezik Ceglédre d. u. 2 óra 11 perckor; Ceglédről pedig indul d. u. 4 óra 57 perckor és Budapest nyugoti pályaudvarra érkezik este 7 óra 30 perckor.

Budapest nyugoti pályaudvarról Szegedre december 23. és 30-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Budapest nyugoti pályaudvarról d. u. 4 óra 40 perckor, érkezik Szegedre éjjel 10 óra 49 perckor.

Budapest keleti p.-udvarról Szabadkáiig f. évi december 22., 23-án és 1912. évi január hó 2-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Budapest keleti pályaudvarról este 9 óra 55 perckor, érkezik Szabadkára éjjel 3 óra 38 perckor.

Ujvidékről Budapest keleti pályaudvarig . évi december hó 22., 23., 24., 27., 28-án és 1912. évi január 2., 3-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Ujvidékről d. e. 10 órakor, érkezik Budapest keleti pályaudvarra este 6 óra 20 perckor.

Budapest keleti pályaudvarról Szolnokig december hó 23-án három külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Az első különvonat Budapest keleti pályaudvarról indul d. u. 3 óra 5 perckor, Szolnokra érkezik este 6 óra 32 perckor.; a második külön vonat indul Budapest keleti pályaudvarról d. u. 5 óra 30 perckor, Szolnokra érkezik este 8 óra 50 perckor.; a harmadik különvonat pedig Budapest keleti pályaudvarról este 8 óra 50 perckor indul és Szolnokra éjjel 12 óra 3 perckor érkezik,

Budapest keleti pályaudvarról Aradig december 22., 23-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Budapest keleti pályaudvarról este 9 óra 5 perckor, érkezik Aradra reggel 5 óra 7 perckor.

Budapest keleti pályaudvarról Nagyváradig december hó 23-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Budapest keleti pályaudvarról d. u. 5 óra 40 perckor, érkezik Nagyváradra éjjel 1 óra 46 perckor.

Szolnoktól Budapest keleti pályaudvarig évi december hó 26-án és 1912. évi január hó 1-én külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Szolnokról d. u. 3 óra 15 perckor, érkezik Budapest keleti pályaudvarra este 6 óra 15 perckor.

Aradról Budapest keleti pályaudvarig f. év december hó 26-án és 1912. évi január hó 1-én külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Aradról este 9 óra 1 perckor, Budapest keleti pályaudvarra érkezik reggel 5 óra 30 perckor.

Püspökladánytól Nagyváradig december hó 24-én külön vegyesvonat közlekedik II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Püspökladányról éjjeli 3 óra 51 perckor, érkezik Nagyváradra reggel 6 óra 18 perckor.

Nagyváradról Püspökladányig f. évi december hó 23-án külön vegyesvonat közlekedik II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Nagyváradról d. u. 5 óra 2 perckor, érkezik Püspökladányra este 7 óra 41 perckor.

Sárbogárdtól Budapest keleti pályaudvarig f. évi december hó 22., 23., 26., 27., 30-án és 1912. évi január hó 1., 2-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Sárbogárdról d. u. 5 óra 10 perckor, érkezik Budapest keleti pályaudvarra este 8 óra 15 perckor.

Szeged-Rókusról Békéscsabaig december hó 23-án külön személyvonat közlekedik I., II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Szeged-Rókusról d. e. 9 óra 10 perckor, érkezik Békéscsabára d. u. 12 óra 38 perckor.

Orosházáról Szeged-Rókusig december 23-án külön személyvonat közlekedik II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Orosházáról este 6 óra 25 perckor, érkezik Szeged-Rókusra este 8 óra 45 perckor.

A Losoncól Zólyomig minden hétfőn és csütörtökön személyszállítással közlekedő és Losoncról d. u. 1 óra 10 perckor induló, Zólyomba d. u. 3 óra 27 perckor érkező tehervonat december 22. és 23-án is személyszállítással fog közlekedni.

Hatvanról Miskolcig december hó 22. és 23-án külön személyszállító tehervonat fog közlekedni II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Hatvanból d. u. 4 óra 40 perckor, érkezik Miskolc személypályaudvarra éjjel 10 óra 14 perckor.

A Feledtől Fülekig minden csütörtökön személyszállítással közlekedő és Feledről éjjel 3 óra 4 perckor induló, Fülekre reggel 4 óra 40 perckor érkező tehervonat december hó 23-án is személyszállítással fog közlekedni.

Ipolyberzencéről Katalinutáig december hó 23-án külön személyszállító tehervonat fog közlekedni II. és III. oszt. kocsikkal. Indul Ipolyberzencéről este 8 óra 21 perckor, érkezik Katalinutára este 9 óra 12 perckor.

A felsorolt különvonatok részletes menetrendjeiről a kiadott külön hirdetmény nyújt bővebb felvilágosítást.

Budapest, 1911. november hó.

Az igazgatóság.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészei-, mű-,
kötészer- és vil-
lanygép-gyártók.
(Ferenciek bazára).
BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyző egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókura hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvérterlődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőeny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyártnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrícum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Alapítottott
1841-ben.

**Pesti Magyar
Kereskedelmi
Bank** Budapest
V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- ◆ II., Fő-utca,
- ◆ II., Margit-körút,
- ◆ IV., Kossuth Lajos-utca és Károly-körút sarkán,
- ◆ V., Váci-körút 74.,
- ◆ V., Szabadságtér 16.,
- ◆ VI., Andrásy-út 21.,
- ◆ VII., Erzsébet-körút 26.,
- ◆ VII., Lövölde-tér 9.,
- ◆ VII., Rákóczi-út 32.
- ◆ VII., Rákóczi-út 84.
- ◆ VIII., József-körút.
- ◆ IX., Vámház-körút 5.
- ◆ X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszeben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditék és affiliált intézetek az ország, val mint a Balkán nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.

Telefon
51-52

Telefon
51-52

NEUMANN H.

testgyenesítő gépek és
orvosi műszerek gyára

BUDAPEST.

Üzlet: VIII., József-körút 33. szám.

Gyár: VIII., Mária-utca 2. szám.

Ajánlja saját kitünő hírnévnek
örvendő gyárában készült or-
thopaed-gépeit, műlábait, mű-
kezeit, valamint orvosi műsze-
reit, kórházak és ambulató-
riumok teljes berendezéseit.

HONI IPAR!

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszusz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasúti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

Ifj. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközöltetnek.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű
magyar bácskai kenderből készült
gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz**
kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint
kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok,
vizhatlan ponyvák, kender, csepű, vászon-
tömlők, itató- és tűzivedrek, kokusz futósző-
nyegek és lábtörlők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb.
e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti
gyári áron. - Vidéki megrendelések pontosan
eszközöltetnek.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNAL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpó-
tlások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos - fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Méréselt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetnek.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22. GYŐR Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére
alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-
árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákot, bélésvásznakat, szabók,
cipészek és szíjgyártók részére, továbbá rolettágrádlit, finom fehér és durva vásznat.

M
KÖZLE
VÉDEL

Megje
Szerk
Telefon

mával.
rövid
Magya
Ha ak
évünk
nyeker
viszont
goti ál
tikájuk
erősöd
ket épí
utalhat
ország
nyomta
szólok
a külfö
veszem
előtt f
mint a
a külfö
életnek
sára ut
nak ren
M
szetese
soha se
viszony
kell táp
gyökere
teljeseb
*)
elnöki me

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviseletől

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battaglai vulkanikus radio-
activ iszappal való *részle-
ges göngyölés*. Csúsz, kösz-
vény, idegzsábák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasüri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

*Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Országos
Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.*

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR

ROZSDA ELLEN LEG- MEGBIZHATÓBB MÁZ

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.

Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Flai szalámigyár, Budapest.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselet és raktár: **Barta Győző** Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a **szab. Laufer ludtálp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Muzeum-körút 9. szám.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb **TÖMITŐ LEMEZ**

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

**Dr. PAJOR-
szanatórium és
vizgyógyintézet**

**BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.**

**A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.**

Elsőrangú fürdőhely

LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-
állomás.

BIZTOSAN GYOGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait,
hurutokat, diabéteszt, köszvényt,
csúzt, csonttöréseket, gyermek-
és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-
sós, jódtartalmú hévviz **64c.°**

**IVÓKURA.
HÉVVIZFÜRDŐK.
SZÉNSAVAS FÜRDŐK.
VIZGYÓGYINTÉZET.
INHALATORIUM.**

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik.
Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

::: KÖRUTI FÜRDŐ :::

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VIZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: A „Népművelő Társaság“ első szociálpolitikai tanfolyama. Dr. Ferenczi Imre. — Az 1911. évi július hó 19-ikén kelt német birodalmi biztosítási törvény. Dr. Stier-Somlo. — Az országos munkásbetegségélyző és balesetbiztosító pénztár betegedési anyagának statisztikai értékesítése. Dr. Pikler J. Gyula. — A táplálkozás reformja. Dr. Madzsar József. — Az ólomtartalmú festékek használatának eltiltása. — A munkásbiztosítás a képviselőházban. — **SZEMLE:** Szociális egészségügy: A tuberkulózis elleni küzdelem. — Az Országos Magyar Népfürdő-Egyesület. — Az ólommérgezés. — A krónikus izületi csúzról. — Az épületeken dolgozó munkások. — Orvosi kurzus a balesetkezelésről. — Iskolaorvosok a bécsi továbbképző-iskolákban. — Iskolai étkezdék. — Iskolás gyermekeknek orvosi segélyben való részesítése. — A munkaadóknak alkoholelleses küzdelme. — **Munkásvédelem:** A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete. — A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete. — Az építési szerencsétlenségek és az építőmunkások. — A munkaidő megrövidítése. — Munkásvédelem az üvegiparban. — A nitro- és amidovegyületek előállítására. — **Munkásbiztosítás.** A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete. — Az országos pénztár közgyűlése. — A Munkásbiztosító Pénztári Alkalmazottak Országos Egyesülete. — Nőtisztviselők a betegsegélyezés javításáért. — A szociális és magánbiztosítás határai. — Alkohol és balesetbiztosítás. — Szegényellátás és munkásbiztosítás. — A munkásbiztosítás az angol parlamentben. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Munkaviszony. — **Hirdetések.**

KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spirtusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malatagyártás terén, kivonatoló, felpároló és gőzölő berendezések. Víz tisztítók, sör- és dohányári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

FÉMÖNTÖDE.

REICHEL ES HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.
Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonküldemények részére saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár.
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kálmán-utca 15.
Telefon,

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szerzők. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

ELSŐ MAGYAR

Csavargyár
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 168. SZ.

Készít mindennemű csavart, szegecset, csavarházat, sínkötő szerkezet minden szabvány szerint, gépszerkezeti kovácsmunkát, fedélszerkezetet vasból, továbbá az összes vasúti kocsivasalást nyers és fényesre megmunkált kivitelben.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatású, egészségápoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52. Telefon 36-52.
Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.